

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

**Jací lidé si pořizují zvířata se zvláštními požadavky na
chov a CITES zvířata a proč?**

Bakalářská práce

Autor práce: Eva Marková

Vedoucí práce: Dr. Ing. Naděžda Šebková

© 2015 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci „Jací lidé si pořizují zvířata se zvláštními požadavky na chov a CITES zvířata a proč?“ jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala paní Dr. Ing. Naděždě Šebkové za odbornou pomoc a cenné rady, které mi pomohly při vypracování bakalářské práce.

Jací lidé si pořizují zvířata se zvláštními požadavky na chov a CITES zvířata a proč?

Souhrn

Chov zvířat se zvláštními podmínkami a exotických zvířat je dnes už poměrně běžným koníčkem, nejen pro sociálně bohatší vrstvu lidí. Pořízení zvířete se zvláštními podmínkami na chov s sebou přináší různé povinnosti, které musí budoucí chovatel těchto zvířat splnit. Bakalářská práce podhaluje motivaci lidí, kteří se rozhodli chovat zvířata se zvláštními požadavky na chov a jiná exotická či netradiční zvířata.

První část práce je věnována co nejucelenější literární rešerši na téma problematiky chovu exotických zvířat, způsobu jejich života ve volné přírodě a jejich alternativě, chovu v zajetí. Dále je zde zpracována současná legislativa spojená s držením těchto druhů zvířat a zmíněny jednotlivé kategorie zvířat patřící pod ochranu CITES. Nakonec práce popisuje různé motivace lidí, vedoucí k chovu těchto netradičních domácích mazlíčků a snaží se vysvětlit, za jakým účelem si lidé tato zvířata pořizují.

Druhá část bakalářské práce má výzkumný charakter. Zde jsem se snažila pomocí dotazníku zjistit, jací lidé nejčastěji chovají exotická zvířata a proč. Výzkum jsem zaměřila na občany ČR. Dotazník vyplnilo celkem 200 respondentů a z výsledků mnou sestaveného dotazníku je patrné, že nejčastěji chovanými exotickými zvířaty u nás jsou plazi, s nejpočetněji zastoupenou Agamou vousatou. Tento ještěr je velice oblíben hlavně mezi mladými lidmi ve věku 18–26 let, kteří si jej pořizují z důvodů časové nenáročnosti, snadné dostupnosti a jako svého exotického domácího mazlíčka do městského bytu. Občanů, kteří se zabývají chovem nebezpečných nebo ohrožených druhů zvířat, jejichž chov je celkově náročnější a vázán zákonem, je v ČR radikálně méně než chovatelů „běžných“ exotických zvířat, ale přesto počet zvířat u soukromých chovatelů vzrůstá. Podle výsledků jsem došla k závěru, že nejčastější záminkou k pořízení exotického zvířete je samotná láska ke zvířatům, která však může být chápána pokaždé jinak, i na úkor prospěšného zdraví zvířete.

Klíčová slova: nebezpečný druh, zvíře, zvláštní požadavky, chov, člověk

What people are buying animals with special breeding requirements and CITES and why?

Summary

Recent years have seen an increase in the number of people owning rare and exotic animals, both as pets and for breeding purposes. Indeed, these activities have become a rather common hobby nowadays. This hobby, moreover, is not just confined to wealthy people.

The decision to buy and keep at home an animal with special breeding requirements carries with it a lot of responsibility. There are a lot of obligations for a future breeder to meet. This bachelor thesis examines the people who decided to keep animals with special breeding requirements or other exotic animals at their places.

The first part of the thesis consists of a comprehensive literature review on the issues surrounding exotic animals and their breeding. The literature review will compare how exotic animals live in the wild with how they live in captivity as pets in homes.

In order to better understand the issues of breeding exotic animals, a current overview of the relative legislation is given. The CITES categories are listed one by one. Lastly, the different motives of people for keeping exotic animals at their places are described. And the question: for what purpose do people keep exotic animals in captivity is answered.

The second part of this bachelor thesis describes the research I conducted. The aim of my research was to determine the reasons why people choose to keep exotic animals at their homes. The research was focused on residents of the Czech Republic. The data was collected by using a questionnaire survey. Two hundred respondents completed the questionnaire, which I prepared. The results show that the most frequently kept exotic animals in the Czech Republic are reptiles. Especially popular is the Agama reptile. This type of reptile is mainly popular among young people between the ages of 18 to 26. These young people get this reptile because of its easy accessibility and low time-consumption. They keep Agamas as pets in their apartments.

People wishing to keep at home a dangerous or endangered exotic animal with special breeding requirements must obey the law. The number of people who keep these animals at home is a lot smaller than the number of people having a "usual" exotic animal at home. However, the number of exotic animals kept in captivity is growing. My research examines

the motives of people for keeping exotic animals at their homes. My research revealed that many of these people act out of a love for animals. However, this love for animals can bring with it often overlooked risks. The keeping of exotic animals can sometimes even cause harm to the animal.

Keywords: dangerous species, animal, special requirements for breeding, pet, human

Obsah

1 Úvod	8
2 Cíl práce.....	9
3 Literární rešerše.....	10
3.1 Zájmový chov zvířat	10
3.1.1 Historie zájmového chovatelství.....	10
3.1.2 Chovatelství z pohledu dnešní doby	11
3.2 Právní legislativa v chovu zvířat.....	12
3.2.1 CITES – základní informace.....	12
3.2.2 Povinnost prokazování původu exemplářů CITES.....	13
3.2.3 Přílohy CITES.....	14
3.2.3.1 Příloha CITES I.....	15
3.2.3.2 Příloha CITES II	15
3.2.3.3 Příloha CITES III.....	16
3.2.4 Legislativa CITES v České republice	16
3.3 Chov exotických zvířat	18
3.3.1 Zvířata vyžadující zvláštní péči	19
3.3.2 Chov obojživelníků.....	20
3.3.3 Chov plazů	21
3.3.3.1 Želvy	22
3.3.3.2 Krokodýlové.....	22
3.3.3.3 Ještěři.....	24
3.3.3.4 Hadi.....	25
3.3.4 Chov exotických ptáků	27
3.3.5 Zoonózy – exotičtí ptáci	28
3.3.5.1 Bakteriální onemocnění.....	29
3.3.5.2 Virové infekce	29
3.3.5.3 Parazitární a plísňová onemocnění.....	30
3.3.6 Chov savců.....	30
3.3.6.1 Hlodavci	30
3.3.6.2 Šelmy.....	31
3.3.6.3 Primáti.....	32
3.4 Motivace k chovu zvířat se zvláštními podmínkami.....	33
3.4.1 Vztah člověka a zvířat.....	33
3.4.2 Vliv domácích mazlíčků na člověka	34
3.4.3 Vliv na chovatelství	34

3.4.3.1	Přírodovědecké kroužky.....	34
3.4.3.2	Zoologické zahrady	35
3.4.4	Soukromé chovy v ČR.....	35
3.4.5	Proč chtějí lidé vlastnit exotické zvíře?	37
4	Materiály a metody	39
4.1	Materiály	39
4.2	Metody.....	39
5	Výsledky.....	40
5.1	Vyhodnocení dotazníku	40
6	Diskuze.....	44
7	Závěr	46
8	Seznam literatury	47
9	Samostatné přílohy	1

1 Úvod

Vzájemné pouto mezi člověkem a zvířetem přetrvává od počátků naší existence až dodnes. Člověk ke svému životu zvířata potřeboval vždy. Nejprve je pro svou obživu lovil a postupem času některé druhy, které k tomu měly vhodné předpoklady, domestikoval. U některých zvířat, která jsou zajímavá svým vzhledem, velikostí či povahovými vlastnostmi, našel člověk zalíbení a zatoužil je chovat po svém boku. Samotné chovatelství prošlo mnoha procesy vývoje a dnes se na zájmový chov exotických zvířat pohlíží zcela jinak než např. před sto lety.

Chov domácích mazlíčků v podobě psa nebo kočky není ničím netradičním. Mnoho lidí se však rozhodne pro odvážnější krok a pořídí si exotické zvíře, které poutá pozornost okolí.

Motiv, proč chovat doma divoce žijící zvíře, je u každého chovatele zcela individuální. V některých zemích je chov takových zvířat vázán zákonem (např. u nás), jinde není chovatelství ohrožených zvířat sledováno vůbec.

Domestikované druhy zvířat jsou ze své podstaty přizpůsobené k životu po boku člověka, ale pro exotické druhy je mnohdy mnohem složitější adaptovat svůj organismus do podmínek domácího chovu, který může omezovat jejich životní styl. Je to pak otázka etiky a zodpovědnosti chovatelů, zda jsou schopni vytvořit optimální podmínky pro chov těchto zvířat.

2 Cíl práce

Cílem této práce bylo shromáždit co nejvíce vědeckých a odborných informací o nárocích chovu zvířat se zvláštními podmínkami (nebezpečných a ohrožených) v soukromých chovech, dále stručně shrnout současnou legislativu, spojenou s chovem těchto zvířat a zjistit nejčastější motivy lidí, kteří si divoká zvířata pořídili jako své domácí mazlíčky. Na rešeršní část práce pak navazoval experiment. Cílem bylo zhodnotit motivaci chovatelů v rámci soukromých chovů exotických zvířat u nás. Respondenti odpovídali pomocí dotazníku, rozeslaného po České republice, který druh zvířete ve zvláštní péči chovají a z jakého důvodu si uvedené zvíře pořídili.

3 Literární rešerše

3.1 Zájmový chov zvířat

3.1.1 Historie zájmového chovatelství

Chov zvířat v zajetí, tedy v péči člověka, sahá hluboko do historie. Zpočátku člověk zvířata lovil a později je (zejména některé druhy savců a ptáků) domestikoval. I dnes mají zvířata důležitou roli v různých odvětvích lidské činnosti (Fialová a Hess, 1995).

Zvířata, která člověk držel v zajetí, znamenala jistotu přežití v nepříznivém ročním období. Postupem doby a vlivem evoluce vznikaly větší osady a později města, kde již nebylo tolik prostoru pro chov zvířat. V dnešní době se tento handicap lidé snaží zvrátit tím, že si do bytu pořídí malý kousek živé přírody. Chovatelství cizokrajných zvířat má za sebou také poměrně dlouhou historii (Kořínek, 2000).

Poptávka po exotických zvířatech není novinkou dnešní doby. Odchyt divokých zvířat pro lidskou zábavu je součástí kultury člověka už od pravěku (Driscoll and Macdonald, 2010).

Vlastnictví exotických zvířat probíhalo v celých dějinách a všech kulturách. Vlastnili je panovníci, králové, mniši, kočovníci i rolníci (Slater, 2014).

Králové, šlechtici a mocní měšťané ve 12. století si přiváželi z křižáckých výprav exotická zvířata jako důkaz své moci. Ve středověku lidé zvířaty pohrdali a to se odráželo i v jejich chovu. Zvířata byla chována v hlubokých jámách, příkopech nebo v nejtěsnějších klecích. Anglický král Jindřich III. (1216–1272) dostal do své zvířetnice od svého švagra císaře Bedřicha II. darem medvěda ledního, kterého nechal plavat v řece Temži na řetězu, aby si pro sebe lovil ryby (Veselovský, 2000).

Když Španělé a Portugalci osidlovali v 16. století Jižní Ameriku, našli v indiánských domácnostech jihoamerické (drápkaté) opičky, které si pak dovezli domů jako dárky. Velmi brzy se malé opičky, nošené na rameni nebo v rukávníku dam staly velkou módou i ve Francii (Dobroruka a kol., 1979).

Je historicky doloženo, že se na Pražském hradě chovali lvi jako symbol moci českých králů. Za Václava IV. byl na místě dnešního Obecního domu zřízen velký lvinec. Václav IV. také choval v dnešní Stromovce stáda jelenů, zubry a divoká prasata. Sláva menažerií se vzácnými zvířaty vzrostla na císařských a královských sídlech zejména v renesanci a baroku. Tehdy se majitelé zajímali především o pozoruhodný zjev a vzácnost, zatímco pohodlí zvířat a jejich potřebám byla věnována jen minimální pozornost (Veselovský, 2000).

3.1.2 Chovatelství z pohledu dnešní doby

Lidská generace se rychle rozvíjí, čím více nejmodernější objevy vědy a techniky zasahují do života lidí, tím silněji jsou přitahováni zpět k přírodě, ke zvířatům. Dnes hledá mnoho lidí ve zvířatech především společníka (Smrček a Smrčková, 1990).

Dříve se odchovy mláďat dařily jen u úzké skupiny zvířat a úbytky se nahrazovaly z velké části importy ze zahraničí. V současnosti chovatelství prochází bouřlivým rozvojem a k sehnání jsou zvířata rozličných druhů (Kořínek, 2000).

Mezinárodní obchod a cestovní ruch usnadňují pohyb exotických zvířat prostřednictvím legálních i nelegálních obchodů, také média mají velký vliv na obchod se zvířaty. Internetové společnosti, díky kterým mají zákazníci lepší přístup k informacím, jsou hnací silou poptávky po nových exotických mazlíčcích. Domácí mazlíčci v podobě exotických zvířat jsou chováni v domácnostech z osobního zájmu chovatelů za účelem dělat jim společnost a bavit je (Bush et al., 2014).

Důraz je kladen nejenom na to, aby bylo zvíře udržováno v dobré kondici, ale aby se podařilo jej úspěšně rozmnožit. Tento trend má své hluboké opodstatnění. Na Zemi zůstává čím dál méně míst, která nejsou poznamenána lidskou činností. Přirozené biotopy zvířat mizí a mnohé druhy jsou ohroženy vyhynutím nebo už vyhynuly. Z tohoto důvodu je přínosné chovat v zajetí větší populace zvířat, aby bylo možné v případě vyhynutí nebo oslabení početního stavu v přírodě je nahradit jedinci chovanými v péči člověka. V některých případech mohou velmi výrazně pomoci soukromí chovatelé, kdy mohou populace zvířat v domácích chovech být daleko početnější než v zoologických zahradách, ale i v přírodě. Například některé druhy papoušků, hroznýšovitých hadů a dalších zvířat se velmi dobře rozmnožují i přes to, že jsou v přírodě silně ohroženy, patří mezi běžně chovaná zvířata (Kořínek, 2000).

„Milovat zvířata znamená je znát“ (Veselovský, 2000)

Každý tvor je unikátním divem přírody. Jeho obstarání musí být výsledkem zralé úvahy a co nejhlubšího předchozího studia. Chovatelství je ušlechtilým koníčkem, majitel zvířat získává nový pohled na živou přírodu, rozšiřuje své znalosti a vstřebává další poznatky z nejrůznějších oborů. Chovatel se stává zodpovědnějším, neboť přebírá péči o tvory na sobě závislé. Některá zvířata se spokojí s nevelkým nákladem na jejich ubytování, jiná potřebují zakoupit specializované zařízení za mnoho tisíc korun. Stejná kritéria platí pro jejich

rozličnou výživu. Další sumu peněz vyžadují všelijaké pomocné přístroje, elektrická energie, voda a v případě potřeby i veterinární péče. Rovněž získání povolení k chovu zvířat vyžadujících zvláštní péči a exotických zvířat je spojeno s citelným správním poplatkem (Skalka, 2010).

3.2 Právní legislativa v chovu zvířat

3.2.1 CITES – základní informace

Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES) je mezinárodní dohoda, která funguje jako licenční systém, jehož prostřednictvím členské státy EU schvalují vývoz a dovoz uvedených zvířat. Druhy zvířat jsou uvedeny podle úmluvy v jedné ze tří příloh v závislosti na stavu jejich ohrožení ve volné přírodě. (Bush et al., 2014).

CITES neboli Washingtonská úmluva byla smluvena 3. března 1973 ve Washingtonu a začala platit od 1. července 1975. Československo podepsalo úmluvu 28. února 1992 jako 114. stát. Pro naši zemi vstoupila úmluva v platnost 28. května 1992. CITES je prováděna v Evropské unii společným způsobem na základě legislativy Evropské unie (EU), která u nás začala platit od data vstupu ČR do Evropské unie dne 1. 5. 2004. Dnes je signatářem CITES již 179 zemí včetně všech 28 členských států EU. Záměrem úmluvy je postavit mezinárodní obchod s volně žijícími živočichy a planě rostoucími rostlinami pod společnou kontrolu všech zemí světa, aby se docílila ochrana ohrožených druhů fauny a flóry před úplným vyhubením vlivem nezodpovědného získávání pro obchodní účely. Úmluva redukuje zejména obchod s jedinci ohrožených druhů získaných z volné přírody, kontroluje však i obchod s živočichy odchovanými v zajetí nebo s těmi, kteří jsou v přírodě ohroženi. Ve většině případů se však úmluva netýká domestikovaných zvířat a kulturních rostlin.

(Klouček, 2013).

Mezinárodní obchod s exotickými zvířaty značně přispívá ke ztrátě biodiverzity (Bush et al., 2014).

Od roku 1989 se do České republiky dováží velké množství živých exotických zvířat odchycených z volné přírody v rozvojových zemích Afriky, Jižní Ameriky a Asie kvůli poptávce zájmového chovatelství. Česká republika figuruje také jako významná tranzitní země do západní Evropy a je celosvětově významným vývozcem v zajetí odchovaných drobných druhů papoušků (např. rosel, agapornisů apod.) (Klouček, 2013).

Podle Baker et al., (2013) až jednu pětinu obchodu s divoce žijícími zvířaty tvoří zvířata, která jsou používána v zábavném průmyslu. Nalezená data dokazují, že obchodem s divokými zvířaty je narušena tzv. welfare – životní pohoda zvířat.

CITES vytvořila celosvětovou síť, která kontroluje mezinárodní obchod s ohroženými divoce žijícími zvířaty, a to hlavně pomocí povolení, která musí doprovázet každou mezinárodní zásilku příslušných organismů nebo výrobků z nich. Povolení, známá pod pojmem „CITES permity“, jsou vydávána výkonnými orgány jednotlivých stran a jsou kontrolována celními orgány všech zemí CITES, které obchod realizují. Povolení mohou být vydána jen tehdy, potvrdí-li vědecký orgán, že odběrem živočicha z přírody nedošlo k ohrožení druhu vyhubením. CITES permit je tedy dokladem o tom, že vývoz nebo dovoz jisté zásilky, která obsahuje živočichy, je v pořádku z hlediska ochrany přírody (Klouček, 2013).

Česká republika je od 1. 5. 2004 součástí společného trhu umožňujícího volný pohyb zboží uvnitř hranic EU. Prakticky není rozdíl mezi vnitrostátním obchodem a obchodem s ostatními členskými státy Evropské unie. (Kučera, 2013).

Povolení (CITES permity) k vývozu a dovozu živočichů přes hranice EU vydává pro české subjekty Ministerstvo životního prostředí. Doklady pro vývoz a dovoz jsou vydávány podle legislativy EU na formulářích (permitech). Tyto doklady musí vývozci nebo dovozci předložit příslušným celním orgánům podle ustanovení legislativy ES (Klouček, 2013).

3.2.2 Povinnost prokazování původu exemplářů CITES

Nařízení Rady (ES) č. 338/97 a zákon č. 100/2004 Sb. kladou na majitele exemplářů povinnost prokazovat zákonný původ svých exemplářů CITES. Pokud není držitel exempláře schopen doložit a vysvětlit původ exempláře, může být pokutován, exemplář zadržen a případně zabaven (Kučera a Boučková, 2010).

Exotická zvířata mohou pocházet přímo z přírody např. odebrané vejce, z kterého se vylíhne jedinec už v zajetí. Nebo mohou pocházet z několikáté generace odchované v zajetí. Některé exotické druhy se daří odchovávat poměrně úspěšně např. kožnatku čínskou (*Pelodiscus sinensis*), zatímco jiné druhy zvířat je nemožné odchovávat v zajetí kvůli nedostatečné znalosti jejich reprodukční biologie nebo vysoké hladině stresu (Bush et al., 2014).

Původ exemplářů lze například prokázat potvrzením pro komerční použití pro exempláře druhů z přílohy A nebo u exemplářů legálně dovezených ze třetích zemí doložením kopie č. 2 příslušného dovozního povolení, která musí být náležitě vyplněna a potvrzena celními orgány EU. U exemplářů druhů z přílohy B pocházejících z EU (např. zvířata narozená a odchovaná v zajetí) nestanoví předpisy EU žádná úřední potvrzení o původu a je tak na držitelích, jakým způsobem jsou schopni legální původ exemplářů prokázat (Kučera a Boučková, 2010).

Americký stát Ohio nevyžadoval žádnou licenci ani povolení k chovu nebezpečných zvířat až do doby, kdy jistý Terry Thompson vypustil z klecí na svém pozemku dohromady padesát divokých zvířat a pak spáchal sebevraždu. Tato tragédie skončila zastřelením většiny vypuštěných zvířat, která se volně potulovala po lidských pozemcích a ohrožovala tak veřejnou bezpečnost. Stát nyní vyžaduje povolení k opatření nebezpečných exotických zvířat, jejich označení mikročipy a zaplacení pojištění (Slater, 2014).

Povinná registrace některých exemplářů CITES byla v ČR zavedena již v roce 1997 na základě tehdy platného zákona č. 16/1997 Sb. Povinná registrace určitých exemplářů je zvláštním opatřením ČR na základě zákona č. 100/2004 Sb. a je zaměřena především na exempláře exotických druhů z přílohy A, zejména na savce, ptáky a plazy. Příslušné exempláře musí zaregistrovat každý vlastník nebo dlouhodobý držitel bez ohledu na to, zda má nebo nemá potvrzení ES pro komerční použití (Kučera a Boučková, 2010).

3.2.3 Přílohy CITES

Předmětem ochrany CITES je v současné době více než 5 000 druhů zvířat. Podle stupně ohrožení své existence v přírodě jsou rozděleny do třech kategorií (Klouček, 2013).

Kategorie v EU

Evropská Unie aplikuje přísnější ochranu pro CITES druhy, ale i pro další ohrožené druhy, chce tak zabránit jejich dovozu na své území. Členské země EU proto mají vlastní seznamy CITES druhů, kde jsou druhy rozděleny do kategorií A, B, C a D.

A - druhy CITES I a některé druhy CITES II

B - druhy CITES II a některé CITES III + druhy ohrožující ekologickou stabilitu

C - druhy CITES III

D - druhy, u nichž EU monitoruje dovoz na své území (Beneš, 2014).

3.2.3.1 Příloha CITES I

Pojímá přibližně 600 druhů živočichů, kteří jsou ohroženi vyhynutím.

Mezinárodní obchod s těmito druhy je zakázán (zákaz dovozu a vývozu). Povolení je udělováno jen ve výjimečných případech (zoologické zahrady, vědecký výzkum). Jedná se o všechny lidoopy (gorila, orangutan, šimpanz), lemury, pandy a některé druhy medvědů, jihoamerické opice, velké kytovce a delfíny a řadu druhů kočkovitých šelem (gepard, levhart, tygr aj.). Patří sem oba druhy slonů, nosorožci, kabar pižmový, řada dravců, jeřábů, bažantů a papoušků, mořské želvy, určité druhy krokodýlů a ještěřů, velemloci a latimérie (Beneš, 2014).

Z fauny České republiky sem patří orel královský, orel mořský, sokol stěhovavý a vydra říční. Do přílohy A z naší fauny patří vlk obecný, medvěd hnědý, vydra říční, kočka divoká, rys ostrovid, čáp černý, kolpík bílý, čírka modrá, polák malý, všichni evropští dravci (draví ptáci řádu Falconiformes), jeřáb popelavý, drop velký, hrdlička divoká, všechny evropské sovy a motýl jasoň červenooký (Klouček, 2013).

3.2.3.2 Příloha CITES II

Sem patří více než 4 000 druhů živočichů, kteří by mohli být ohroženi, pokud by mezinárodní obchod s nimi nebyl přísně regulován. Zahrnuje i druhy lehko zaměnitelné za exempláře druhů z přílohy CITES I. Mezinárodní obchod je povolen pouze na základě zvláštních povolení (CITES permity), která musí být předkládána celním orgánům jak při vývozu tak i dovozu. Pro dovoz do EU se vyžaduje také dovozní povolení od příslušných úřadů EU (v ČR Ministerstvo životního prostředí) s některými výjimkami pro exempláře osobního nebo rodinného charakteru (Klouček, 2013).

Do přílohy II patří všechny opice (kromě druhů zahrnutých v příloze I), kytovci, vydry a kočkovité šelmy, hroši, pekari, luskouni, dále řada druhů antilop, nandu pampový a plameňáci, některé druhy dravců, sov, papoušků (s výjimkou andulky, korely, agapornise růžovohrdlého a alexandra malého), kolibříci, loskuták, rýžovník a jiní ptáci, některé druhy

želv a krokodýlů, leguáni, varani a čeled' hroznýšovitých, některé druhy exotických žab a ryb, motýlů, sklípkanů, měkkýšů, mořských korálů (Beneš, 2014).

Z fauny a ČR jsou zde kromě všech dravých ptáků a sov zahrnuti vlk, medvěd, rys, kočka divoká, čáp černý, drop velký, úhoř říční, pijavka lékařská a jasoň červenooký. Většina těchto druhů je uvedena v příloze A (obdobu CITES I), zatímco v příloze B zůstávají pouze úhoř říční a pijavka lékařská (Klouček, 2013).

3.2.3.3 Příloha CITES III

Tato příloha zahrnuje druhy, které jsou ohroženy mezinárodním obchodem pouze v určitých zemích a jsou chráněny na návrh těchto zemí. Přibližné množství: 150 druhů živočichů. Patří sem například, hyenka hřivnatá (Botswana), mravenečník mexický (Guatemala), chřestýš brazilský (Honduras), svišť himálajský, šakal obecný, promyka mungo, zmije řetízková (Indie), lenochod krátkokrký (Kostarika), antilopa jelení a satyr obecný (Nepál), pagekon (Nový Zéland), jelen berberský (Tunisko) aj. (Klouček, 2013).

3.2.4 Legislativa CITES v České republice

Zákon č. 100/2004 Sb., o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy)

Zákon nabyl účinnosti od data vstupu České republiky do Evropské unie, tj. od 1. 5. 2004. Dále byl zákon rozsáhle novelizován s účinností od 1. 1. 2010 zákonem č. 346/2009 Sb.

Zabývá se vývozem a dovozem exemplářů. Ministerstvo životního prostředí uděluje povolení k vývozu a dovozu exemplářů ve vztahu ke třetím zemím, Agentura ochrany přírody a krajiny ČR je národním vědeckým orgánem CITES; kontrolními orgány jsou celní orgány a Česká inspekce životního prostředí, ve spolupráci se Státní veterinární správou a Státní rostlinolékařskou správou. Dále je zákonem stanovena kompetence krajských úřadů při povolování obchodu mezi členskými státy EU s exempláři CITES, kde to nařízení č. 338/97 vyžaduje. Zákon stanovuje povinnou registraci některých exemplářů CITES v ČR, která napomáhá prosazování a vymáhání požadavků nařízení č. 338/97 na regulaci vnitrouníjního obchodu s exempláři CITES. Zákon stanovuje způsob kontroly a sankce za porušování

náležitých předpisů EU a zákona, včetně zabavení exemplářů. Stanoví také postup státních orgánů při nakládání se zabavenými exempláři (Kučera, 2013).

Vyhláška č. 210/2010 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy

Vyhláška vstupuje v platnost s účinností od 10. 7. 2010. Stanovuje další podrobnosti k provádění zákona, jako například formuláře s žádostí o doklady CITES, evidenční karty, registrační list a doklady CITES, pokud nejsou stanoveny nařízením č. 865/2006. Dále se zabývá evidencí žadatelů o doklad CITES, záznamy o nakládání s kaviárem, značením nádob s kaviárem a přidělování evidenčního kódu balíren kaviáru. Vyhláška upřesňuje podrobnosti k povinné registraci některých exemplářů CITES a stanovuje povinné informace spojené s převodem exempláře, dokládání původu exemplářů, záznamy o obchodu s exempláři, záznamy o chovu živých exemplářů a seznamy druhů, na které se nevztahuje povinnost vedení záznamů nebo povinnost předávat doklady CITES při převodu. Také stanovuje značení a identifikace exemplářů, registr kroužků a dalších značek pro jejich označování (Kučera, 2013).

Zákon České národní rady č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání

§ 1

Účel zákona

Účelem zákona je chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrcením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.

§ 13

Ochrana zvířat v zájmových chovech

(1) Každý je povinen zabezpečit zvířeti v zájmovém chovu přiměřené podmínky pro zachování jeho fyziologických funkcí a zajištění jeho biologických potřeb tak, aby nedocházelo k bolesti, utrpení nebo poškození zdraví zvířete.

(2) Je zakázáno chovat zvířata v zájmových chovech, jestliže chovatel nebo občan vytvořil takové podmínky chovu, že v dalších generacích zvířat na základě dědičnosti budou zvířatům chybět části těla nebo orgány nebo budou-li orgány zvířat funkčně nezpůsobilé anebo znetvořené.

(3) Chov nebezpečných druhů zvířat, a to jedinců i skupin, mimo zařízení zoologických zahrad registrovaných státem podléhá schválení okresní nebo městské veterinární správy příslušné podle místa chovu zvířete. (zákon č. 246/92 Sb.)

3.3 Chov exotických zvířat

Pro zachování fyziologických funkcí zvířat a zajištění biologických potřeb nejsou důležité jen prostorové nároky, ale také je při péči o zvířata třeba vytvářet podmínky materiálního i nemateriálního charakteru k zabezpečení jejich pohody (welfare), především:

- uspokojování jejich biologických potřeb (příjem a kvalita potravy, rozmnožování a jiné.)
- zabránit jejich stresu nebo nudě, vybavením chovných prostor (úkryty, kmeny, větve, pohyblivé pomůcky apod.)
- přihlídnout k přirozené agresivitě jedinců
- zajištění přirozené funkce pohybového aparátu (kmeny pro lezení, možnost pro hrabání, apod.)
- zajištění požadované teploty a možnosti zazimování
- vhodnost materiálu (vyloučení možnosti poranění, toxicity povrchové úpravy, případně vzniku elektrostatického náboje, volba barev)
- vhodné osvětlení, dostatečné vytápění
- krmná zařízení, napájení a případně koupání (Hes a kol., 2003).

3.3.1 Zvířata vyžadující zvláštní péči

Široký pojem exotická zvířata přibližuje speciální vyhláška, která vyjmenovává druhy zvířat vyžadujících zvláštní péči. Jde o druhy zvířat, které mají speciální požadavky na chov, a proto musejí jejich chovatelé dotyčná zvířata zaregistrovat (Chvátalová, 2013).

Úmysl chovat zvířata, která vyžadují zvláštní péči, je třeba s předstihem avizovat na okresním inspektorátu příslušné Krajské veterinární správy, který stanoví podmínky chovu. Inspektorát se řídí dokumenty, které vydává ÚKOZ (Ústřední komise na ochranu zvířat proti týrání). Tyto směrnice upřesňují minimální velikosti chovatelských prostor a jejich nezbytné vybavení. Inspektorát stanoví podmínky chovu a povinnost nezaměnitelného označení jedinců, splňujících podmínky vyhlášky. Po kontrole připravenosti a prověření odbornosti chovatele je vydáno povolení k chovu. Tento postup je spojen se zaplacením správního poplatku. (Skalka, 2010).

Chov zvířete se zvláštními podmínkami, který by byl snadný či středně obtížný pro specializovaného pracovníka zoo, by byl složitým či extrémně složitým pro laika, a to i tehdy, kdyby se tento laik považoval za experta. Podmínky k chovu a úroveň obtížnosti zachování biologických a etologických potřeb zvířete v zajetí jsou nepochybně klíčové faktory při rozhodování chovatele, jestli si zvíře pořídí a zdali se bude zvířeti v zajetí dařit (Warwick et al., 2013).

Povolení k chovu zvířat, která vyžadují zvláštní péči, se vydává na tři roky a může být na písemnou žádost prodlouženo. Výjimkou jsou zvířata chovaná v zoologických zahradách, záchranných stanicích nebo chovy loveckých dravců držných podle zákona o myslivosti, která nepotřebují povolení krajské veterinární správy. Chovatelem druhu zvířete vyžadujícího zvláštní péči, se může stát fyzická osoba starší 18 let nebo právnická osoba. Pakliže je chovatelem právnická osoba, pak musí stanovit osobu starší 18 let, které bude svěřena péče o zvíře (SVS, 2014).

Jde o druhy zvířat, kterých se člověk z nějakého důvodu obává, omezováním jejich potřeb může dojít k jejich týrání. Mezi plazy jsou kromě hadů jedovatí jen značně flegmatictí ještěři korovci, a snad velice vzácný varanovec bornejský. Vyloučena není ani existence jedové žlázy u varana komodského (Skalka, 2010).

U krokodýlů se lze obávat pouze pokousání, byť koušou již docela malá mláďata. Největší žijící ptáci jsou nelétaví běžci. Jejich hlavní zbraní jsou silné nohy, kopou směrem dopředu a klovaj jen ze zvědavosti. Např. kasuáři, kterých se vyhláška týká, mají vnitřní prst s dlouhým, ostrým drápem. Volavky rodu *Ardea*, *Ardeola* a *Egretta* mají špičaté dlouhé

zobáky, při obraně jimi míří protivníkovi rovnou do očí. Vyhláška považuje za zvířata, která vyžadují zvláštní péči dravé ptáky rodů *Aquila*, *Hieraaetus*, *Pithecophaga*, *Spizaetus*, *Harpia* a *Haliaetus*, ze sov rod *Bubo*. Zvláštní péči vyžadují všichni primáti. Chov malých druhů je nesmírně náročný jak na mikroklima, tak na výživu. Všichni lidoopi jsou mimořádně silní, chov těchto inteligentních zvířat by měl být svěřen pouze profesionálům. Vyhláška se nevztahuje na domestikované druhy, lamu alpaku a lamu krotkou (Skalka, 2010).

3.3.2 Chov obojživelníků

Obojživelníci tvoří přechodnou skupinu mezi vodními a suchozemskými obratlovci. Přinejmenším po část roku, tj. během rozmnožování, jsou všichni určitým způsobem vázáni na vodu. Dospělí obojživelníci jsou schopni dýchat vzdušný kyslík a žít i na souši (Smrček a Smrčková, 1990).

V chovu obojživelníků je přednostním pravidlem udržovat čistotu. Tito živočichové jsou více než jiní náchylní na plísňové infekce, predilekčními místy jsou poškození kůže. Ohrožují je především rody *Mucor*, *Rhizopus*, *Cephalosporodium* a *Fusarium*. Akvaterárium umožňuje pobývat obojživelníkům i na souši, v akváriu jsou chovány jen ty druhy, které tento způsob ubytování snesou (Skalka, 2010).

Axolotl mexický (*Ambystoma mexicanum*) se v přírodě vyskytuje pouze v jezerech Chalco a Xochimilco ve městě Mexiko, kde je vážně ohrožen. Je zařazen do CITES II. V zájmových chovech jde o běžný druh (Kocourek a Modrý, 1998).

Axolotl mexický se vyznačuje typickou neoténií, v přírodě i v laboratorních podmínkách může dojít vlivem teploty, vlhkosti atd. k metamorfóze. Pro jejich chov je vhodné alespoň 20 litrové akvárium, zařízené hustým trsem vodních rostlin a teplotou vody mezi 16–20 °C, při zimování 5–10 °C. Samice snáší až 600 vajíček, nalepuje je na vodní rostliny. Po 2–4 týdnech se líhnou asi 1 cm dlouhé larvy, u kterých hrozí kanibalismus (větší jedinci požírají menší jedince i při dostatku potravy). Potravou pro axolotly jsou nitěnky, žížaly, různé larvy komárů, plži a drobné rybky. Poměrně často chovaným obojživelníkem je i žebrovník Waltlův (*Pleurodeles waltl*) z čeledi Salamandridae. Pochází z jihozápadní Evropy a Maroka. Chován v akváriích či akvateráriích, upřednostňuje akvatický způsob života, ale může se objevit i na souši (Smrček a Smrčková, 1990).

V domácích podmínkách lze úspěšně chovat i žáby. Pro pozemní druhy žab je potřeba zajistit co největší plochu substrátu. Pro stromové druhy by terárium mělo být orientované na výšku s dostatkem větví, po nichž budou moci šplhat, vhodné je umístění živých rostlin.

Některé druhy, jako třeba drápatka vodní, žijí po celý rok ve vodě. Žáby se vyskytují téměř po celém světě, výjimkou jsou polární oblasti, velmi horké pouště a některé oceánské ostrovy. Nejrozmanitější druhy žab obývají tropické oblasti. Nejčastěji se v zájmových chovech objevují kuňky, tropické žabky rodu *Dendrobates* (Kocourek a Modrý, 1998).

Pestrobarevným pralesničkám *Dendrobates leucomelas*, *auratus* a *Phyllobates vittatus*, které dorůstají délky 3 cm, postačuje celoskleněné terárium obdélníkového tvaru s délkou min. 50 cm. Důležité je větrání v horní a čelní části, aby byla zajištěna cirkulace vzduchu. Optimální vlhkost je okolo 90 %, důležité je také pravidelné rosení (Velenská, 2015).

Velká část žab má v kůži skryté jedové žlázy, obzvláště jedovaté jsou žáby z čeledi Dendrobatidae – malé, denní žabky, žijící ve Střední a Jižní Americe, jsou zbarveny výraznými, velmi ostrými odstíny červené, žluté nebo oranžové, případně jsou pruhované. Jejich zbarvení má dravce upozornit na to, že je žába jedovatá. Po chemické stránce obsahují žabi toxiny většinou složité dusíkaté sloučeniny, halucinogeny, neurotoxiny a další látky, které jsou pro lidskou kůži a sliznice silně dráždivé (Zug, 2014).

3.3.3 Chov plazů

Péče o plazy by měla odpovídat nárokům druhu i daného jedince. V zájmových chovech by měla být vždy dávana přednost chovu zvířat získaných z odchovů v lidské péči, protože těm lze lépe zajistit vhodné podmínky a nedochází k poškozování (ochuzování) přírodních populací druhu. Plazi jsou ektotermní zvířata (podstatnou část tepelné energie, nutné k zajištění teploty svého těla, získávají z vnějších zdrojů a jen část z vlastního metabolismu). Pro úspěšný chov má rozhodující význam větrání ubikace, které odpovídá přirozeným poměrům. U některých druhů plazů je důležité sálavé teplo, spojené se světlem určité intenzity nebo složení. Intenzita osvětlení má význam pro aktivitu, zbarvení a celkový zdravotní stav plaze (Hes a kol., 2003).

Jedovatí plazi jsou běžně chováni v zoologických zahradách, ve výzkumných institucích a vyskytují se i v obchodech s domácími mazlíčky. Primární funkcí jedu je znehybnit nebo zabít kořist a sekundárně jed napomáhá při trávení (Lock, 2008).

Jed je tvořen ze složité směsi aminokyselin, tvořící polypeptidy a proteiny, z nichž některé mají enzymatické vlastnosti. Tři obecné kategorie toxinů nalezené v jedu: neurotoxiny, které poškozují nervové funkce, mytoxiny, poškozující svalové tkáně

a hemotoxiny, které rozkládají krevní elementy. Jedovatí plazi jsou zastoupeni v jedné čeledi ještěřů a čtyřech čeledích hadů (Wilkinson, 2014).

3.3.3.1 Želvy

V teráriu pro suchozemské želvy je potřeba vytvořit bariéru, kterou nepřekonají. Většinou není příliš vhodné chovat želvy v klasických teráriích. Je možné použít lokálně vyhřívané neuzavřené nádrže – tzv. želví stůl dle J. Coba nebo jiné řešení. (Hes et al., 2003.)

Menší druhy suchozemských želv, zvláště pak středomořských, jako jsou želva zelenavá, žlutohnědá, větší vroubená a k nim se řadí i želva stepní, se k chovu hodí hned z několika důvodů: dají se chovat v létě na zahradě, balkoně či terase, ale stejně tak v domácím prostředí v teráriu (Velenská, 2015).

Nechávat želvu volně pobíhat po bytě není doporučeno, může dojít k prochladnutí. Velikost terária pro 1–2 zvířata: délka krunýře x 5 = délka terária, délka terária x 0,8 = šířka terária, výška terária není rozhodující. U vodních druhů by jednu třetinu plochy dna měla tvořit souš, na kterou mohou želvy pohodlně vylézt. U dospělých exemplářů je třeba zajistit samicím možnost zahrabat se pro případné vykladení vajec. Sloupec hladiny vody v akvateráriu by měl být takový, aby želva při postavení na zadní nohy a natažení krku pohodlně vystrčila hlavu z vody. Krmnou dávku je třeba doplňovat o vápník a vitamíny A, D, 1x do měsíce (Hes a kol., 2003).

Suchozemské želvy se neživí pouze rostlinnou stravou, v lidské péči uvítají jedenkrát týdně krmivo s obsahem živočišné bílkoviny. Vodní želvy občas pojídají i části vodních rostlin, např. okřehek (Skalka, 2010).

Odchyt želv je ve volné přírodě zakázán a jednotlivé státy mají odlišné způsoby trestů za porušení tohoto pravidla. Všechny suchozemské a některé vodní želvy jsou chráněny mezinárodní úmluvou (CITES) a je třeba mít k jejich chovu registrační povolení, bez něhož se chovatel vystavuje právnímu postihu (Hes a kol., 2003).

3.3.3.2 Krokodýlové

Jsou to velcí plazi, obývající vodní a bažinaté prostředí v tropických a subtropických řekách a jezerech, vzácně se vyskytují i v brakické nebo mořské vodě (Smrček a Smrčková, 1990).

Jejich chov patří k náročným, všichni zástupci z tohoto řádu jsou uvedeni v seznamu CITES a každý jedinec musí být registrován. Chovatel musí mít zvláštní povolení k jejich držení. Nároky na prostor jednoho zvířete platí obecně pro všechny druhy krokodýlů. Krokodýl, který je 1 metr dlouhý, potřebuje bazén 2 x 1 metr o hloubce cca 60 cm a souš 1 x 0,5 metru. Při každém dalším zvířeti v nádrži je nutno celkový prostor zvětšit min o 25 %. Zvířata lze chovat v párech nebo ve velkých skupinách s jedním samcem a více samicemi (až 10 kusů). Mláďata se krmí 1–2x v týdnu, jsou hmyzožravá. Krmení dospělých 1x týdně mimo období zimování. Krmí se mrtvými obratlovci (hlodavci, ptáci, ryby apod.). Odchyt a transport: v transportních bednách (každé zvíře jednotlivě) odpovídajících velikosti zvířete – délka, šířka, výška zvířete + 25 % (Hes a kol., 2003).

Malý a chovatelsky atraktivní je aligátor čínský (*Alligator sinensis*), v přírodě (povodí Žluté řeky v Číně) je už pravděpodobně vyhubený. V zájmových chovech se objevují hlavně malé druhy krokodýlů, například trpasličí kajmani rodu *Paleosuchus*, krokodýl čelnatý (*Osteolaemus tetraspis*), dorůstající jen 1,2–1,8 metru, nebo kajman brýlový (*Caiman crocodylus*), který je k sehnání na teraristických burzách (Zelinka a kol., 1995).

Soukromá krokodýlí zoo v Protivíně chová více než čtyřmetrového zástupce největšího druhu krokodýlů světa – krokodýla mořského (*Crocodylus porosus*), který dostal jméno Golem. Další raritou je v zoo bílý gaviál sundský (*Tomistoma schlegeli*) a krokodýl filipínský (*Crocodylus mindorensis*), který patří s gaviály mezi nejohroženější druhy (Krokodýlí zoo Protivín, 2014).

- Čeleď: Aligátorovití (Alligatoridae)

Teplota v teráriu se pohybuje v rozmezí 18–25 °C, vzdušná vlhkost 50–90 %, délka dne 8–10 hod. V zimním období se doporučuje snížit teplotu na 16–18 °C. Zařízení terária: oddělená souš od vody, hloubka substrátu na souši by měla odpovídat hloubce vody, tzn. trojnásobek výšky těla zvířete. Možnost lokálního vyhřátí až na 30–40 °C. Venkovní výběhy pro aligátory jsou velmi vhodné. Lze je chovat v párech nebo ve velkých skupinách s jedním samcem a více samicemi (až 10 kusů). Krmí se mrtvými obratlovci (hlodavci, ptáci, ryby apod.) (Hes a kol., 2003).

Zástupci rodu *Caiman* jsou zařazeni do CITES II, poddruh *Caiman crocodylus apaporiensis* (Linnaeus 1758) z Kolumbie do CITES I. Poddruh *C. c. crocodylus* je v zajetí

jedním z nejběžnějších a nejméně náročných druhů. Při dodržení základních podmínek se v chovu dobře rozmnožuje (Zelinka a kol., 1995).

- Čeled': Krokodýlovití (Crocodylidae) a gaviálovití (Gavialinae)

Všechny druhy pocházejí z tropického pásma. Teplota v teráriu v rozmezí 25–28 °C, vzdušná vlhkost 60–90 %, délka dne 10–12 hod. Teplota vzduchu a vody by nikdy neměla klesnout pod 22 °C. Jedná se o potravní specialisty, živící se převážně rybami, je třeba hlubší bazén, čtyřnásobek výšky těla. Jako krmení se předkládají hlavně ryby, v menší míře hlodavci, ptáci apod. (Hes a kol., 2003).

3.3.3.3 Ještěři

Tato skupina zahrnuje přes 4 500 druhů. Čeled' leguánovití (Iguanidae) obývá Ameriku, Madagaskar a souostroví Fidži. K nejčastěji chovaným leguánům patří anolisové, kteří mají stejné schopnosti jako chameleóni, dokáží měnit barvu podle prostředí. Nejnámějším leguánem je dvoumetrový leguán zelený (*Iguana iguana*). Poměrně náročný druh, který vyžaduje velké terárium temperované na 25–30 °C a dostatečně vlhké (70–80 %). Leguán zelený je převážně býložravý. Dalšími, veřejností oblíbenými ještěry jsou chameleóni, v současnosti hlavně chameleón jemenský (*Chamaeleo calyptratus*) (Smrček a Smrčková, 1990).

Chameleóni žijí velmi krátce, obvykle kolem dvou let, ale chameleon jemenský se může v lidské péči dožít až 6 let. Tepelná hladina uvnitř terária se pohybuje v rozmezí od 20 do 45 °C na výhřevném místě (Velenská, 2015).

Jsou to vysoce specializovaní ještěři, žijící na stromech a keřích, kde díky schopnostem barvoměny dokonale splývají s vegetací. Chov chameleónů není příliš snadný a nedoporučuje se začátečníkům. Jako potrava slouží pro chameleóny nejrůznější bezobratlí. Vodu olizují z vegetace, kterou je nutno v teráriu pravidelně ostříkovat (Smrček a Smrčková, 1990).

Celá čeled' gekonovití (Gekkonidae) zahrnuje nesmírně polymorfní spektrum ještěřů, kteří obsazují niky zahrnující extrémní pouštní lokality, např. *Palmatogecko*, až velmi vlhké oblasti, *Cyrtodactylus*, oblasti tropické až kontinentální mírné pásmo *Teratoscincus* (Hes a kol., 2003).

Agama vousatá (*Pogona vitticeps*) je vhodná pro začínající chovatele a v zajetí se snadno ochočí, díky tomu patří mezi chovatelsky velmi atraktivní ještěry. Doporučuje se chovat agamy v párech nebo po menších skupinkách (Klátil, 2008).

Varani byli vždy chovateli považováni za šlechtu mezi ještěry. Vyskytují se od Afriky přes Asii až po Austrálii. Pouštní druhy varanů potřebují přes den rozpálený písečný povrch, tropické druhy vyžadují vysokou teplotu s vysokou vzdušnou vlhkostí (Velenská, 2015).

Jedinou čeledí jedovatých ještěřů jsou korovcovití (Helodermatidae). Tato čeleď zahrnuje korovce druhů *Heloderma suspectum suspectum* a *Heloderma s. cinctum* a *Heloderma horridum horridum*, *Heloderma h. exasperatum*, *Heloderma h. alvarezii* a *Heloderma h. charlesbogerti*. Korovci jsou středně velcí až masivní ještěři, žijící v poušti na jihozápadě Spojených států v Mexiku a Guatemale. Jedové žlázy jsou umístěny na přední části dolní čelisti, jed je veden v několika zubních kanálcích. Zuby jsou velké, ostré a zpětně zakřivené. Jed korovci vpouští do rány pomocí žvýkání. Korovci mohou pomocí svých silných čelistí způsobit velmi vážná poranění (Wilkinson, 2014).

Základní, minimální rozměr pro určení velikosti nádrže pro ještěry je délka: hlava – tělo. Vzdálenost od špičky hlavy po kloaku (HT). Velikost nádrže se udává v pořadí: délka, šířka, výška v násobcích HT délky. Např. leguán o délce 50 cm má mít terárium minimálně 2 m dlouhé, 1,5 m široké a 2,5 m vysoké. Základní rozměr je udáván pro chovný pár zvířat, při chovu dalšího jedince navíc 20 % plochy, při chovu jednoho zvířete lze odečíst 25 % plochy. Rozměry jsou udávány pro dospělá zvířata, mláďata by měla být chována v menších nádržích přiměřeného objemu (Hes a kol., 2003).

3.3.3.4 Hadi

Nejznámějším znakem tohoto podřádu je úplná ztráta končetin včetně pletenců. Výjimkou jsou hroznýšovité (Boidae), u nich můžeme nalézt zbytky pánve a volné končetiny. Dalším zvláštním znakem je spojení levé i pravé poloviny čelisti, které hadům umožňuje požívat kořit větší než oni sami. Při zařizování terária pro hady je důležité dbát na to, aby nikde nezůstala sebemenší štěrbina. Na rozdíl od ještěřů se hadi mohou chovat v teráriích po více jedincích stejné velikosti, bez rozdílu pohlaví, někdy i více druhů. Potíže mohou nastat při krmení, pokud uchopí dva hadi kořist, každý z jedné strany, může větší menšího spolknout i s kořistí (Smrček a Smrčková, 1990).

Terária s jedovatými hady by měla být ve zvláštní a dobře zajištěné místnosti, aby nebyli ohroženi ostatní uživatelé bytu nebo domu. Mechanické odstranění jedových zubů postrádá smysl, jedové zuby za čas dorostou, stejně tak podvázání vývodu jedové žlázy. Jed hadů obsahuje určité fermenty, které napomáhají k trávení kořisti. Odstranění jedové žlázy odporuje zákonu na ochranu zvířat proti týrání, had po jejím vyblokování po čase uhynie (Skalka, 2010).

Na světě jsou známé čtyři čeledě jedovatých hadů: užovkovití (Colubridae), zmijovití (Viperidae), korálovcovití (Elapidae), zemězmijovití (Atractaspididae). Jedové žlázy, nacházející se podél horní čelisti, se nazývají Duvernoyovy žlázy. Jed je z nich do rány rozptýlen ve slinách. Přesná anatomie se liší mezi jednotlivými čeleděmi jedovatých hadů. Příslušníci čeledi užovkovití mají v zadní části horní čelisti zvětšené zuby, (opistoglyfní hadi) je v nich podélná rýha a jsou spojeny s jedovými žlázami. Mnoho opistoglyfních druhů hadů není považováno za nebezpečné pro člověka, některé druhy jsou dokonce běžné v obchodech se zvířaty (např. Hognose snake, *Heterodon spp.*). Druhy, které jsou považovány za nebezpečné: bojga africká (*Dispholidus typus*), stromoví hadi (*Thelotornis kirtlandi*, *Thelotornis capensis* a *Thelotornis usambaricus*), užovka tygří (*Rhabdophis tigrinus*) a užovka červenokrká (*Rhabdophis subminiatus*) (Wilkinson, 2014).

Druhou hlavní čeledí jedovatých hadů jsou zmijovití, která se skládá ze tří podčeledí: chřestýšovití (Crotalinae), pravé zmije (Viperinae), a zmijovci (Azemiopinae). Chřestýšovití se vyskytují po celé Americe, v Evropě, Asii a Africe. Zahrnují chřestýše rodu *Crotalus* a *Sistrurus spp.*, ploskolebce a jejich příbuzné rodů *Bothrops spp.*, hady zvané podle domorodců „vládci buše“, bushmasters, z rodu *Lachesis spp.* a další. Zástupci z podčeledi pravých zmijí se nacházejí v Africe, Asii a Evropě. Patří sem např. zmije gabunská z rodu *Bitis spp.* a mnoho dalších (Wilkinson, 2014).

Obecně platí, že jsou korálovcovití extrémně rychlí a inteligentní hadi a mají extrémně silný jed, který má jedny z nejnižších LD₅₀ hodnot u jedovatých hadů. Tito hadi mají velkou jedovou žlázu, připojenou k proteroglyfním zubům, které jsou pevné, duté a poměrně malé a dobře zapadají do uzavřených úst. V Novém světě se vyskytují korálovci rodů *Micrurus spp.*, *Micruroides spp.*, a *Leptomicrurus spp.* Ve Starém světě jsou mamby rodu *Dendroaspis spp.*, kobry rodů *Naja spp.*, *Hemachatus spp.*, *Aspidelaps spp.*, a další. (Wilkinson, 2014).

Do čeledi hroznýšovití patří převážně tropické druhy, které však zasahují i do temperátní oblasti (Lichanura, Charina, Eryx). Jde o hady dosahující velikosti i 900 cm. U většiny hroznýšovitých hadů bývají samci, nejvíce v době páření, teritoriální a brání území

vůči ostatním samcům, samci se mohou těžce poranit. Období páření je často simulováno změnami vlhkosti a teploty (Hes a kol., 2003).

3.3.4 Chov exotických ptáků

Chov ptáků má prastarou tradici. Lidé ptáky odedávna obdivovali pro jejich schopnost létání. Velmi pravděpodobné je, že prvními skutečnými chovateli exotických ptáků byli staří Egypťané. Velice oblíbení byli exotičtí ptáci a papoušci u starých Řeků, kteří si je dováželi z výprav. Do historie vstoupil papoušek Alexandra Velikého, získaný z Indie, po němž později dostal jméno. Již v 16. století byli údajně na Kanárských ostrovech chováni kanáři pro vývoz. V 17. století se v Rakousku chovali kanáři ve žluté barvě a odtud se začali dále šířit do Evropy (Smrček, 2003).

Mnoho rodin vlastní exotické ptáky jako tzv. rodinné mazlíčky, což představuje poměrně slušný byznys pro majitele zverimexů. Ptačí burzy a obchody přitahují velké množství lidí. Některé druhy jsou navíc šlechtěny pro svou vysokou cenu, například někteří kanáři jsou vystavováni na státních i mezinárodních soutěžích pro svůj postoj (*Bossu belge* – belgický hrbáč), barvu (červený), zpěv (Harzer). Jejich potomci se potom prodávají za vyšší ceny (Boseret et al., 2013).

Dobré životní podmínky zvířat jsou do určité míry ohroženy ve všech fázích obchodu s exotickými zvířaty. Určité problémy jsou specifické pro zvířata, která pocházejí přímo z volné přírody. K metodám odchycení ptáků patří natírání stromů lepkavou pryskyřicí, která poškozují chyceným jedincům peří a končetiny (Fernandes – Ferreira et al., 2012).

Krutý obchod s ptáky, kdy jsou odchyceni z volné přírody pouze pro zájmový chov, již byl v USA úspěšně zakázán. Do EU se však stále legálně dováží ročně kolem milionu ptáků, kdy valná většina ptáků nepřežije již samotný odchyt či transport. Přeživší ptáci se dají ochočit jen stěží. Tito ptáci jsou pak nabízeni za lákavě nižší cenu neinformovaným zákazníkům (Nadace na ochranu zvířat, 2006).

Základním chovným zařízením je klec, kde se chovají menší druhy papoušků a také kanáři a astrildí; velcí papoušci musí mít prostornější klec. Pro chov více ptáků pohromadě jsou vhodnější vnitřní voliéry nebo ptačí místnost. Základní pravidla voliérového chovu jsou: čím větší voliéra, tím lépe se v ní ptáci budou cítit; nejlépe se zde bude dařit ptákům stejné velikosti; ptáky s projevy nemoci okamžitě oddělit; kontrolovat chování nově přichozích ptáků. Ne všichni ptáci se k sobě hodí. Klidní ptáci, někteří papoušci, se nebudou cítit dobře s těmi, jejichž přirozeností je stálý pohyb (např. drozdi) (Alderton, 2002).

Nejvhodnějším chovatelským zařízením jsou zahradní voliéry, ale jejich stavba je nákladná a časově náročná. Podezdívka venkovní voliéry musí být alespoň 0,5 metru zapuštěná pod zem. Podezdívka má zabránit invazím hlodavců a podhrabání šelem. Používá se silné pletivo, nejčastější rozměr oka pletiva je 12–16 mm. U celoročních venkovních voliér je nezbytný vnitřní krytý prostor. Venkovní část je s vnitřní většinou spojena uzavíratelným okýnkem poblíž stropu, se stranou 60–80 cm. V zimních měsících se ptáci zavírají do vnitřních prostor, které se vyhřívají na požadovanou teplotu (Smrček, 2003).

Pro drobnější druhy (astrildí, cizokrajné pěnkavy, snovači, andulky) je základním krmivem červené, žluté a senegalské proso, v menším množství lesknice, mohár, niger, loupáný či neloupáný oves. Většina prosožravých ptáků má velice ráda nezralá semena plevelů, travin, jitrocele, smetánky apod. Pro papoušky je základním krmivem směs slunečnice, ova, lesknice a prosa, nepostradatelné je také zelené krmivo, nejčastěji ptačíneček, listy smetánky, jetel, vojtěška a mladé kopřivy. V období krmení mláďat je nezbytné připravovat směsi bohaté na živočišné bílkoviny, jako jsou vaječné směsi, které nahrazují hmyz v potravě. Hmyzožravé ptáky lze krmit mladými cvrčky nebo zavíječi voskovými (Smrček a Smrčková 1990).

3.3.5 Zoonózy – exotičtí ptáci

Exotičtí ptáci mohou být také významnými přenašeči zoonotických onemocnění. Některé z těchto nemocí mohou mít závažný dopad na lidské zdraví (*Chlamidophila*, ptačí chřipka H5N1, salmonela), ale mohou být problémem i v případě, že se prostřednictvím divokých ptáků rozšíří do chovů drůbeže nebo dobytka, a tím se dostanou do potravního řetězce (Boseret et al., 2013).

Hlavními cestami přenosu nemocí jsou přímý kontakt se zvířetem, zverimexy, ptačí trhy a mezinárodní obchod s exotickými ptáky. Nelegální obchod s okrasnými ptáky je na druhém místě v nelegálních ekonomických aktivitách srovnatelný s obchodem s narkotiky. Bohužel ani kontrolovaný obchod není řešením, bylo prokázáno, že došlo k přesunu a výměnám genetické informace *Dermanyssus gallinae* i v kontrolovaných podmínkách (Boseret et al., 2013).

3.3.5.1 Bakteriální onemocnění

Chlamyophilosis

Infekce způsobené bakterií *Chlamydophila psittaci* mohou být přenášeny z ptáků na člověka, a proto představuje významný problém veřejného zdraví (Křížek et al, 2012).

Onemocnění, známé také jako chlamydióza, psittakóza nebo papouščí horečka, způsobuje intracelulární bakterie *Chlamydophila psittaci*. U lidí se projevuje od mírných dýchacích obtíží po zápalu plic, s lokalizací v některých orgánech vedoucí k průjmu, zánětu spojivek, kloubů včetně onemocnění genitálií (Boseret et al., 2013).

Salmonelóza

Různé druhy salmonely se vyskytují u zástupců pěvců i papoušků většinou ve spojení s těmito příznaky: průjem, multiorgánové selhávání, sepse, deprese, zadržování snášky, anorexie, dehydratace. Přenos na člověka byl zdokumentován mnohokrát. Smith et al. (2005) popsali případ, kdy došlo k přenosu onemocnění na základní škole při pitvě sovích vývržků.

Tuberkulóza

Izolace zoonotických agens kmene *Mycobacteria* není neobvyklá u ptáků, zejména u papoušků. Nejčastěji izolovanými druhy jsou *Mycobacterium genavese* a *M. avium*. Hlavní patogen způsobující TBC u lidí (*Mycobacterium tuberculosis*) byl u ptáků kultivován velmi vzácně a především u papoušků (Boseret et al., 2013).

Existuje mnoho dalších zoonóz, vyvolané bakteriemi rodu *Pasteurella*, *Klebsiella*, *Yersinia*, *Pseudomonas*, *Escherichia coli*. Nedostatečná hygiena a karanténa při dovozu, znečištěné zdroje jídla a pití jsou nejčastějším zdrojem nákazy těmito patogeny. Pozornost by měla být věnována možnosti přenosu z divokého ptactva na domácí ptáky ve venkovních voliérách (Boseret et al., 2013).

3.3.5.2 Virové infekce

Vysoce patogenní ptačí chřipka H5N1 je sledována od roku 2000, kdy došlo k jejímu propuknutí (Boseret et al., 2013).

Perkins and Swayne (2003) demonstrovali, že ptačí chřipka H5N1 byla schopna po intranazálním podání vyvolat onemocnění s klinickými příznaky a následnou smrt u okrasných ptáků jako např. pěnka, andulka, které jsou často chovány ve voliérách, stejně jako u divokých ptáků, jako je vrabec nebo špaček, kteří se vyskytují často u lidských obydlí.

Dilatace proventrikulu je smrtelné onemocnění exotických ptáků. Syndrom je spojován se zánětem nervového systému, dysfunkce žaludku a střev a neurologickými příznaky. Původ onemocnění je připisován aviárnímu bornaviru. Zoonotický potenciál je zatím nejasný (Boseret et al., 2013).

3.3.5.3 Parazitární a plísňová onemocnění

Toxoplazmóza

Je to známé onemocnění způsobující potraty a vývojové vady plodu, lépe je popsán její vývojový cyklus a přenos kočkami. *Toxoplasma* je důležitým patogenem kanárů, pěnkav a andulek, způsobující mimo jiné slepotu. Přenos na člověka je nepravděpodobný, ptáci nevyučují *T. trusem*, tím pádem není riziko přenosu ani při špatné hygieně. Riziko pro člověka nastává pouze v případě konzumace nakažených ptáků po nedostatečné tepelné úpravě (Boseret et al., 2013).

V ptačí populaci byly zaznamenány giardióza, aspergilóza a cryptosporidióza, způsobující akutní i chronické infekce. Přenos je umožněn velkou hustotou populace, stresem a adaptací na nové prostředí. Přenos na člověka je možný v případě nedostatečné hygieny (Boseret et al., 2013).

Aspergilóza je často izolována z okrasných ptáků, má akutní (závažné dýchací potíže, letargie, změny hlasu) a chronickou formu (častěji letální pro svůj dlouhodobý průběh). U lidí je tato nemoc spíše z prostředí, ptáci tedy představují riziko především pro imunokompromitované jedince (Cray, 2011).

3.3.6 Chov savců

3.3.6.1 Hlodavci

Dikobraz srstnatonosý (*Hystrix indica*) se v přírodě vyskytuje v jihozápadní a Střední Asii a na Blízkém východě. Dikobraz je aktivní v noci, den tráví v podzemních norách, které si vyhrabe, nebo se v nich může ukrývat v zimě, nezimuje však. Tento po bobrovi největší evropský hlodavec se umí velice dobře bránit a v nebezpečí zježí ostny a zatřese s nimi. Vystřelovat ostny dikobraz nedovede. Chov dikobrazů není zas tak složitý. Chovají se po párech, pro které stačí venkovní výběh o rozměru min. 12 m², s letním doupětem, ve kterém se mohou přes den ukrýt. Dno výběhu je nutné vybetonovat, vhodný je zabudovaný bazén

s postupným břehem. Dikobrazi velmi dobře plavou. Během zimních měsíců je nezbytné chovat dikobrazy v zateplené ubikaci (Pokorný, 2014).

3.3.6.2 Šelmy

Chov psovitých šelem (Canidae) probíhá ve větších voliérách, důkladné musí být zabezpečení proti podhrabání, hluboké 50–100 cm. Druhy z mírného pásma se spokojí se zateplenou boudou, pro zvířata ze subtropických a tropických oblastí se vytápí ubikace na 18–22 °C. Fenci vyžadují suchou ubikaci s 25 °C a lokálním zdrojem tepla. Základním vybavením jsou umělé nory a boudy, kde se zvířata mohou ukrýt a rodit mláďata (Kořínek, 2000).

Nároky na prostor vlků a psů hyenovitých jsou 100 m² pro pár, pro každé další držené zvíře o 10 m² více. Lišky a psíci mývalovití musí mít výběh 20 m² pro pár s mláďaty a fenkové 6 m² pro pár s mláďaty (Dousek a Holečková, 2006).

Vhodnou potravou pro velké druhy psovitých šelem je maso s kostmi nebo celá krmná zvířata, pro druhy menší především čerstvě zabitá celá krmná zvířata nebo mleté maso s rostlinným přídatkem, všeobecně podávat přídatky minerálů, stopových prvků a vitamínů (Dousek a Holečková, 2006).

Velice lákavou skupinou divokých zvířat pro chovatele a bohužel laické chovatele jsou koťata velkých koček (Skalka, 2010).

Kočkovitou šelmu lze sehnat v některých zoologických zahradách, v cirkuse, ale hlavně u soukromých chovatelů. Podle některých odborníků jsou pro začínající chovatele vhodné například kočka bažinná, kočka krátkouchá – amurská, rys kanadský nebo rys ostrovid (Vojtková, 2011).

Tygra či lva je možné chovat za oplocením vysokým min. 3 m s pokračující další částí, vyhnutou dovnitř, kterou může nahradit elektrický ohradník. Ohrazený prostor musí měřit minimálně 40 m² plus 10 m pro každé další zvíře (Skalka, 2010).

Několik druhů a poddruhů (například irbis, levhart, tygr ussurijský, puma) jsou odolné proti chladu a postačí pro ně jen suché spací boxy chráněné před průvanem, zatímco pro druhy a poddruhy z teplých klimatických pásů jsou nutné vytápěné vnitřní prostory s teplotou nad 15 °C. Venkovní výběh by měl být částečně porostlý půdou nebo pokrytý pískem, nutné jsou klacky na škrabání a k možnosti šplhání. Chráněná před nepřízní počasí by měla být vyvýšená místa k ležení. Pro tygry a jaguáry je žádoucí i bazén k plavání. Obsahem kvalitní výživy je svalovina s kostmi (s minerálním doplňkem a vitamíny), příležitostně vnitřnosti

a celá krmná zvířata. Během týdne je vhodný jeden až dva dny půstu (Dousek a Holečková, 2006).

Z dalších šelem mohou být v lidské péči chováni medvědi nebo někteří zástupci malých koček, medvídků (mýval, nosál), promyk, kunovitých šelem (kuna skalní) (Skalka, 2010).

Medvídkovitá šelma – mýval severní, je oblíbený především pro svůj krásný a sympatický vzhled. Charakteristická je černobílá obličejová maska a tmavě pruhovaný ocas, váha se pohybuje mezi 5–10 kg a délka bývá 40–70 centimetrů. V lidské péči se dožívá až dvaceti let (Růžička, 2015).

Pro chovný pár nosálů červených (*Nasua nasua*) postačí letní venkovní výběh 4 x 3 x 2 m (D, Š, V). Nejvhodnější pro chov nosála je voliéra (nosál potřebuje hodně pohybu), vybavená větvemi na šplhání, vyvýšenými policemi na odpočinek, lany a boudou na přespání. Samce i samice je možné chovat celoročně pohromadě, naopak není dobré držet zvířata jednotlivě. Vnitřní zateplená ubikace s boudou na přespání a porod mláďat navazuje na venkovní výběh. Boudy by měly být v horní polovině ubikace, vystlané slámou nebo senem (Kořínek, 2000).

3.3.6.3 Primáti

Chov primátů patří mezi nejnáročnější ze všech živočichů. Opice je výrazně sociální zvíře, dorozumívá se gesty a pohledy, na které očekává od člověka odpověď. Dospělí samci se snaží zlepšit svoje postavení v hierarchii skupiny a snadno mohou chovatele poranit nejen ostrými zuby. Všechny opice jsou řazeny mezi zvířata se zvláštními nároky na chov a chovatel tak podléhá kontrole a správnému poplatku. Chov lidoopů v domácnosti není vhodný vůbec (Skalka, 2010).

Primáti zahrnují obsáhlý počet druhů, který vyžaduje extrémní stupně chovu v uzavřeném prostředí. Významný výskyt zoonóz a často i bezpečnostního rizika ošetřovatelů vyžaduje velmi pečlivou správu chovu. Dostupnost a kvalita poradenství ohledně prevence a dozoru jsou velmi omezené (Warwick et al., 2013).

Drápkaté opičky, vyskytující se v tropické Jižní Americe, dorůstají velmi malých rozměrů a lze je chovat v pokojových vitrínách, zařízených jako biotopy. Chov je velmi náročný na mikroklima i výživu, doporučuje se jen nezkušenějším chovatelům (Kořínek, 2000).

Drápkaté opičky mají nehet jen na palci, na ostatních prstech mají dráčky. Velmi dobře šplhají. Jsou to denní tvorové s výjimkou mirikin. Patří sem rody *Callimico*, *Callithrix*, *Saguinus*, *Leontopithecus* (Skalka, 2010).

Nároky na prostor pro pár nebo rodinnou skupinu drápkatých opiček: plocha základny minimálně 5 m², výška 2 m. Teplota ve vnitřním prostoru 18 až 24 °C. U teplot do 5 °C mohou zvířata používat venkovní výběhy. Venkovní klece mají poskytnout stín a slunce. Zařízení výběhu by mělo mít mnoho vertikálních a horizontálních větví jako zařízení pro šplhání, běhání a skákání. Různé skrýše a stažení se do ústraní – obzvláště v horních částech výběhu, sedací plošiny, na kterých může sedět společně celá rodina. Při stálém chovu uvnitř a během zimních měsíců je nutné dodávat vitamin D3. Krmivo musí být bohaté na živočišné bílkoviny, vitamíny a minerály, také pestrá nabídka ovoce a zeleniny. Pro rodinu je vhodné rozdělit ve výběhu více krmných misek. Celé rostliny kukuřice, celé ovoce, kousky dřeva s medem, živý hmyz atd., slouží jako potrava, která zvíře více zaměstná (Dousek a Holečková, 2006).

Primáti mívají s člověkem totožné parazity a také se od něho mohou nakazit, např. roupy. Silně zamořené bývají čerstvé importy primátů z tropů. Nemoc s fatálním následkem může být měňavková (amébová) úplavice. Běžné lidské nemoci (rýma, chřipka, plané neštovice atd.) mohou být pro opice smrtelné (Skalka, 2010).

3.4 Motivace k chovu zvířat se zvláštními podmínkami

3.4.1 Vztah člověka a zvířat

Určitý vztah člověka se zvířaty se vyvíjel od našeho počátku a stále trvá. Tento vzájemný vztah člověka a zvířete je v historii charakterizován velmi pozitivně. Význam zvířat pro člověka byl klíčový. Nejstarší lidské kultury uctívaly zvířata nebo je dokonce považovaly za své bohy. Do určité míry se uctívání zvířat uchovalo v Indii a u lidí žijících v pralesích Jižní Ameriky, Nové Guineje a v polopouštích Austrálie. Člověk moudrý však posunul živočišné druhy do funkce zboží či věcí potřebných k naší existenci a z chovu zvířecích miláčků se nyní stal velmi výnosný obchod (Veselovský, 2000).

Existence domácích zvířat je v současnosti už samozřejmostí. V dnešní době je chováno mnoho zvířat v tolika různých druzích a komercializace domácích zvířat je velice rozšířená. Počet zvířat chovaných ve městech stoupá a zvíře musí často ustoupit požadavkům člověka a také je šlechtěno, aby těmto požadavkům odpovídalo (Straková a Hučín, 2000).

Zvířecí mazlíčci a zoologické zahrady patří do významové oblasti, v které zvíře představuje pro člověka především přítele či druha (Veselovský, 2000).

3.4.2 Vliv domácích mazlíčků na člověka

O pozitivním vlivu zvířat na člověka se psalo už ve starověku. Protagonisty terapie pomocí domácích zvířat se stali v sedmdesátých letech našeho století americký psychiatr Boris Levinson a manželé Corsonovi. Od doby Levinsonových výzkumů je známo, že vztah člověka a zvířete dokáže vyvolat pozitivní sociální a emocionální účinky, které mohou přispět ke zlepšení zdravotního stavu člověka (Straková a Hučín, 2000).

Nejvýraznější postavení má mezi všemi domácími mazlíčky nepochybně pes, který je nejrozšířenějším zvířetem, pak je to kočka a za ní následují různí exotičtí mazlíčci (Vandrovcová, 2009).

Důležitost zvířete pro podporu emocionálního i rozumového vývoje dítěte je známým faktem i ve vývojové psychologii. Většina dětí projevuje zvědavost ke všemu živému velmi brzo. Podobně jako u dětí, může být i u starých lidí role zvířat velice přínosná. Interakce se zvířaty u nich napomáhá lehkému snížení krevního tlaku a zpomalení srdečního tepu. Přítomnost zvířete snižuje úzkostnost, což může být významné při prožívání osamělosti a smutku. Pro seniory představují zvířata výrazný sociální katalyzátor a kognitivní stimulátor, neboť udržují starého člověka v činnosti (Straková a Hučín, 2000).

3.4.3 Vliv na chovatelství

3.4.3.1 Přírodovědecké kroužky

Cílem přírodovědných kroužků je pěstovat v dětech pozitivní vztah k přírodě a zvířatům. Vzdělávací program může být zaměřen na konkrétní oblast, kde se snaží u dětí rozvinout celkové znalosti z oboru zoologie, chovatelství, myslivosti, geologie atd. (Hirman, 2014).

Děti a mládež s hlubším zájmem o zvířata si mohou vyzkoušet např. péči o králíky, morčata či želvy v chovatelském kroužku. Zde se děti od školených odborníků dozvídají o životě zvířat, jak zvířata žijí v přírodě a jak jim vytvořit vhodné podmínky pro život v zajetí. Pozorováním zvířátek na vlastní oči (jak se chovají, jak přijímají potravu, jak se dorozumívají atd.) děti získávají kladný vztah ke všemu živému. Mohou si vyzkoušet, co péče o domácí mazlíčky obnáší (Kodym, 2009).

3.4.3.2 Zoologické zahrady

Většina zoologických zahrad vznikla až po roce 1945. Statut zoologické zahrady v první etapě získalo deset zoo v ČR: Brno, Děčín, Dvůr Králové nad Labem, Lešná, Liberec, Olomouc, Ostrava, Praha, Plzeň a Ústí nad Labem, malé zoo byly evidovány jako zoo koutky a statut zoologické zahrady získaly později (Jiroušek et al., 2005).

Na počátku 20. století se klece se zvířaty podobaly pevnostem, v posledních patnácti letech se mnohé změnilo. Z většiny zoologických zahrad zmizely dráty, pletiva a klece a nahradila je skla (Nováková et al., 2003).

Nejdůležitějším posláním novodobé zoo je záchrana ohrožených druhů a vytváření jejich záložních chovných skupin. Zoologické zahrady také poskytují cenné informace pro vědce mnoha oborů. Pozorování zvířat ve výběhu odborníkům umožňuje poodhalit tajemství zvyklostí ohrožených zvířat a získané poznatky pak využívají k jejich úspěšným odchovům. V neposlední řadě zoologické zahrady slouží lidem; z celého světa do zoo ročně zavítají stovky milionů nadšených návštěvníků, kteří si odnášejí nové vědomosti a zážitky (Fokt, 2008).

Zoologické zahrady jsou atraktivní především pro dětské návštěvníky, k čemuž přispívá i moderní pojetí jejich uspořádání, které v maximálně možné míře imituje přírodní podmínky života chovaných zvířat (Jiroušek et al, 2005).

Výchovná činnost zoologických zahrad má nejrůznější podoby. Od zájmových kroužků pro děti přes přednášky, výstavy a mezinárodní kampaně upozorňující na problematiku ochrany přírody až po rozmanité informační systémy v areálech (Fokt, 2008).

Nedomestikovaná neboli exotická zvířata, která dříve mohli lidé spatřit pouze v zoo, se nyní běžně prodávají v obchodech (Nadace na ochranu zvířat, 2006).

3.4.4 Soukromé chovy v ČR

Zájemce o chov čehokoli by si měl především položit otázku, co od svého živočicha očekává (Skalka, 2010).

Účel, pro který se budoucí majitel rozhodne zvíře chovat, ve velké míře ovlivňuje výběr konkrétního druhu (Kořínek, 2000).

Majitel baru Krakora na pražských Vinohradech chová páreček pum amerických, které jsou lákavou atrakcí pro hosty jeho baru. Dovádění velkých koček v promyšlené kleci láká do hospody zvědavé návštěvníky. S pumou žije i Roman Beneš z Poděbrad. Vlastnit pumu si přál už od puberty, jak uvedl v magazínu Květy (2012). Velikou inspirací mu byla jeho matka, která byla nadšená chovatelka tohoto zvířete. Jeho puma Alexandr Veliký II., jak ji pojmenoval, je jedna z mála svého druhu, která miluje koupání a poslouchá na řadu psích povelů. Pan Beneš odmítá, že by měl pumu pro image, bere ji spolu s rodinou na výlety po českých hradech a zámcích, na lyže a tak dál (Šmergllová, 2012).

Jsou různé důvody, proč si lidé exotická zvířata pořizují. Někdo si pořizuje zvíře pro chov, někomu stačí, když může zvířecího kamaráda pozorovat v kleci. Zoolog Mgr. Tomáš Ringel, si pořídil čtveřici mývalů severních a zkouší je vycvičit k akrobatickým kouskům (Růžička, 2015).

Manželé Ivan a Olga Ringelovi založili v roce 2008 spolu se svými syny Tomášem a Janem malý zoopark – Ringelland v Habrkovicích. Ringelovi se zabývají převážně chovem tygrů sibiřských – ussurijských, kteří jsou zapsaní ve světové chovné knize. Rodina Ringelova svá zvířata cvičí tzv. kontaktní drezúrou, kde nedochází k žádnému bití zvířat. Vystupovali nejen v České republice ale i zahraničí (Ringelland, 2013).

S chovem šelem mají zkušenosti i Jaroslav Kaňa a Radka Šarkányová z Veletic. Chovají ocelota, tři medvědy, tygra a lva, kterým přizpůsobili svůj život a přestěhovali se na venkov. Jejich zvířata disponují doklady o původu, jsou očkovaná a mají schválený převozní návěs. Svá zvířata propůjčují filmu, do reklamy a také je vozí po školách, kde si je děti v rámci vyučování a přednášek za přísných bezpečnostních opatření prohlížejí (Šmergllová, 2012).

Chovatelství jako takové u nás podléhá pravidlům Českého svazu chovatelů drobného zvířectva, který kontroluje Zoo Praha. Svaz má u nás i exotickou skupinu, kterou vede Pavel Humhal. Pan Humhal sám chová terarijní zvířata: agamy, chameleony a všechny typy malých ještěřů. Také má chovnou stanici drápkatých opiček (kosmanů bělovousých), které se mu podařilo úspěšně rozmnožit (Chvátalová, 2013).

3.4.5 Proč chtějí lidé vlastnit exotické zvíře?

Za exotické zvíře v domácnosti může být považováno kterékoli divoké zvíře chované v lidské domácnosti nebo i jiné domácí zvíře, které je méně obvyklé než běžný pes či kočka (Slater, 2014).

Doba, kdy si zbohatlí lidé pořizovali z rozmaru např. velké šelmy, už pominula. Dnes už se více objevují ti, kdo šelmy chtějí, protože je milují a touží jejich život pozorovat zblízka (Šmerglová, 2012).

Podle Morrise (1971) se obliba zvířat u lidí řídí dvěma zákonitostmi: „*Popularita zvířete je v přímé závislosti na počtu jeho antropomorfních rysů.*“ a „*Věk dítěte je nepřímě úměrný velikosti jeho nejoblíbenějšího zvířete.*“ To znamená, že když je dítě malé, jsou pro něho rodiče všemocnými ochránci, a proto jsou pro ně veliká zvířata, jako je slon nebo žirafa, oblíbenými zvířaty. Když dítě odroste, volí si jako svá oblíbená zvířata o něco menší druhy (zvíře se mu stává symbolem jeho vlastního dítěte). Na rodičovství je ale příliš mladé a stává se tak rodičem pouze symbolickým. Vlastnictví zvířete se pro ně stává důležitým a jeho chov se vyvíjí jako forma „infantilního rodičovství“ (Morris, 1971).

Touha něco vlastnit je charakteristickým znakem lidské rasy. Může jít o pozůstatek z doby, kdy se lidé ještě živili jako lovci – sběrači, nebo je dána potřebou uspořádat kolem sebe chaos či prostým přáním mít něco svého (Anonym, 2014).

Podle Adama Robertse z neziskové organizace Born Free USA se dají majitelé exotických zvířat rozdělit do několika skupin, které se však často překrývají. Např. lidé, kteří si exotická zvířata pořídili jako náhradní děti (nejčastěji primáty), nebo lidé, co si zvířata koupili jako symbol moci. Někdy se stanou exotická mláďata obětí impulzivního kupce či jsou dalším živým sběratelským kouskem (Slater, 2014).

Desmond Morris ve své knize „Nahá opice“ (1971) uvedl, že na zvířata pohlížíme jako na karikatury nás samých.

Obrázek č. 1 Paris Hilton a kynkažu

Obrázek č. 2 Audrey Hepburn s kolouškem

(<http://www.jenzeny.cz/celebrity/celebrity-a-jejich-zvladni-zvireci-mazlicci-1817.html>)

Opětovné navázání kontaktu s přírodou může být dalším důvodem, proč si lidé pořizují divoká zvířata jako své domácí mazlíčky. Poustevnícký život, obětovaný vztahu mezi nimi a jejich zvířaty, je odlišuje od ostatních lidí a dodává jim tak pocit jedinečnosti (Slater, 2014).

Mnoho majitelů a soukromých chovatelů exotických zvířat říká že, jejich pohnutkou je přání zachovat a chránit ohrožené druhy. Naproti tomu organizace Born Free USA a Světový fond na ochranu přírody prohlašují, že chov ohrožených druhů u soukromých majitelů je výsledkem pokračující existence prosperujícího trhu s exotickými zvířaty. Tyto organizace tvrdí, že záchranné snahy by se měly orientovat na ochranu zvířat žijících v divoké přírodě, nikoli na udržování zvířat, často incestně počatých, v soukromých chovech (Slater, 2014).

Posláním Adama Robertse z Born Free USA je udržovat divoká zvířata v divokém prostředí. Když se lidé rozhodnou chovat tato zvířata jako své domácí mazlíčky, dělají z nich něco, co se divokému prostředí vymyká. Poučením z vlastnictví exotických zvířat nakonec může být: Vyjmeme-li divoké zvíře z jeho přirozeného prostředí, vyrveme mu jeho pravou povahu a nahradíme ji fantazií, jenže fantazie patří nám, lidem – živočichům zároveň nejvíce i nejméně ochočeným ze všech (Slater, 2014).

4 Materiály a metody

4.1 Materiály

Při zpracování výzkumné části byl dotazník vyhodnocen pomocí programu Microsoft Excel a Microsoft Word.

4.2 Metody

Oslovení lidí, kteří chovají exotická zvířata, bylo provedeno pomocí dotazníku, který jsem vytvořila na webových stránkách: www.survio.com. Chovatele exotických zvířat jsem vyhledala a oslovila v rámci České republiky. Respondenti vyplňovali dotazník, převážně z webového odkazu. Dotazník měl 18 otázek. Otázky v první polovině se týkaly problematiky chovu exotických zvířat a v druhé části byly zaměřeny na osobní informace respondentů. Ke zpracování dat se vrátilo zpět vyplněných 200 dotazníků.

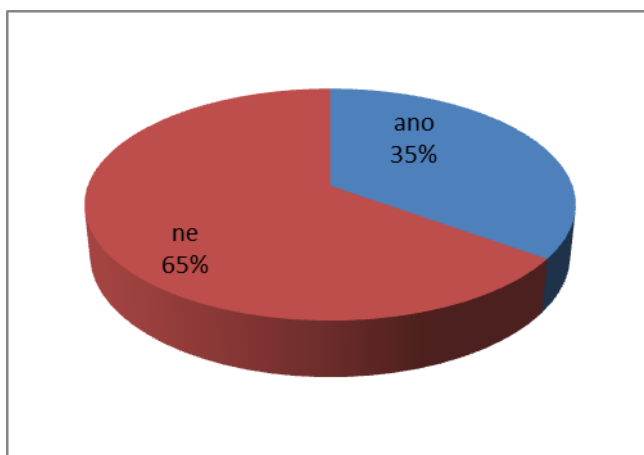
Nejvíce respondentů dle vyplněného dotazníku chovalo plazy. Další početnou skupinu tvořili exotičtí ptáci, chovatelé velkých šelem nebo primátů byli zastoupeni minimálně.

5 Výsledky

5.1 Vyhodnocení dotazníku

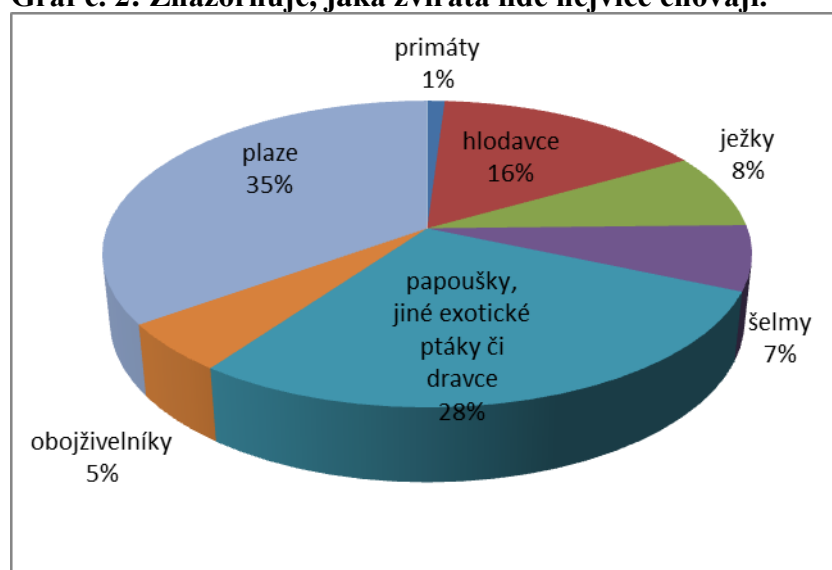
Dotazník zodpovědělo přesně 200 respondentů z toho 135 (67,50 %) žen a 65 (32,50 %) mužů.

Graf č. 1: Grafické znázornění odpovědí na první otázku „Chováte zvíře, které patří do ohroženého druhu nebo CITES zvířata?“ Většina lidí uvedla, že takové zvíře nechová.

Druhou otázku znázorňuje **graf č. 2**, kde bylo možné zaškrtnout více možných odpovědí. Respondenti zaškrtovali, jaká zvířata chovají. Převážná většina uvedla plazy (102), dalšími byli exotičtí ptáci (83).

Graf č. 2: Znázorňuje, jaká zvířata lidé nejvíce chovají.

Ve třetí dotazované otázce se oslovení lidé mohli rozepsat, jaký druh zvířat chovají. Největší zastoupení měl malý a oblíbený plaz – agama vousatá (*Pogona vitticeps*), z plazů to byli dále různí hadi, hroznýš královský, krajta královská, želvy suchozemské, chameleon jemenský, trnorep a v menším počtu gekoni a leguáni. Za agamou se s velkým počtem umístily andulky vlnkované a korely, 16 lidí uvedlo, že chová velké papoušky.

20 lidí ve druhé otázce uvedlo, že chová šelmy. Někteří uváděli např. i psy, což nejsou exotická zvířata. Z exotických šelem byly ve třetí otázce uváděny: 2x puma americká, 1x kočkovité šelmy, 1x tygři ussurijští, 1x medvídek mýval a fretky (domestikovaný tchoř). Ačkoli jsem pomocí dotazníku oslovila větší skupinu lidí, co chovají krokodýly, pouze jeden člověk uvedl chov kajmana trpasličího a druhým byl pan Procházka, který chová krokodýly, kajmany i gaviály v zoo Protivín.

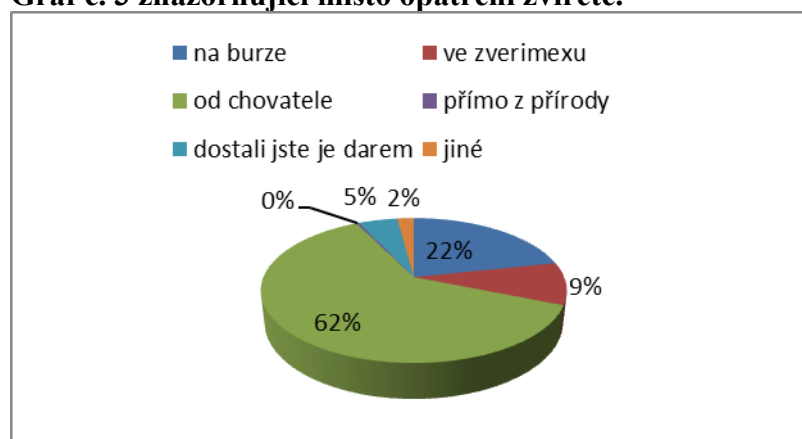
Nejmenší zastoupení z otázky č. 2 měli primáti, kde uvedli 3 lidé chov opiček drápkatých. Další byli obojživelníci, kteří byli zastoupeni žabkami a jedním žebrovníkem (*Pleurodeles waltl*).

V další otázce, čtvrté, se respondentů táži, jestli vlastní jedince, kteří by mohli být nebezpeční, tzv. zvířata vyžadující zvláštní péči. Zde 148 (74 %) lidí uvedlo, že zvíře se zvláštními podmínkami nechovají. 35 (17 %) takové zvíře chová a 2 lidé (1 %) uvedli, že chovají pouze nebezpečné jedince. 15 lidí z 200 (8 %) uvedlo, že nic neví o tom, jestli je jejich zvíře nebezpečné či má zvláštní nároky na chov.

V páté otázce lidé uváděli, kolik exotických zvířat chovají. Na výběr měli ze čtyř možností. Nejvíce jich zaškrtnlo možnost 2–5 zvířat (36 %). Naopak nejméně lidí doma chovalo více než 15 jedinců.

Graf č. 3: znázorňuje následující otázku 6, kde lidé svá zvířata pořídili.

Graf č. 3 znázorňující místo opatření zvířete.

Na výběr bylo 5 možností. Další možností bylo „jiné“ s připsáním vlastními slovy, odkud zvíře pořídili; zde uvedlo 6 lidí (2 %) zvíře, které našli a pak si ho nechali, „od cirkusu“ nebo „neregistrovaný chovatel“. Nejvíce lidí uvedlo, že si své zvíře pořídili od chovatele (62 %) a jeden člověk uvedl, že má zvíře přímo z přírody.

V sedmé otázce se táži, kolik času zabere chovatelům každodenní péče o zvířata a v následující osmé otázce, jestli se o svá zvířata starají sami nebo se do péče o zvíře zapojuje celá rodina či se o zvířata starají placení zaměstnanci. Nejvíce lidí odpovědělo, že se o svá zvířata starají oni sami (65 %) a zabere jim to 2 hodiny a méně času denně. Z toho vyplývá, že většina lidí nechová zvířata, která jsou časově náročná.

Následující otázky (9, 10, 11, 12) jsou zaměřeny na to, za jakým účelem lidé svá zvířata chovají a kdy ve svém životě došli k rozhodnutí si exotické zvíře pořídit.

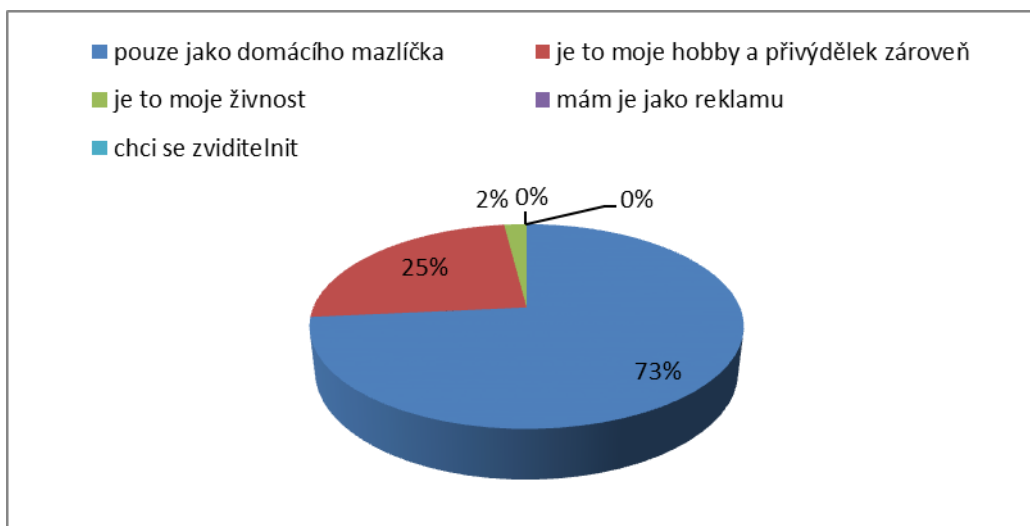
V deváté otázce, kde byla možnost výběru ze tří možností, byl mezi výsledky jen nepatrný procentní rozdíl. Nejvíce dotazovaných lidí uvedlo, že chovat exotické zvíře se rozhodli až v dospělosti (35 %), o něco méně lidí uvedlo, že první impuls k chovu „netradičních“ zvířat nastal již v dětství (33 %), a zbývajících 32 % uvedlo dospívající věk. Co dotázané osoby nejvíce inspirovalo k pořízení exotického zvířete (otázka 10), znázorňuje **graf č. 4**. Zde jsem zařadila možnost „láska ke zvířatům“, kterou podle očekávání zaškrtnula valná většina (66 %).

Graf č. 4: Znázorňuje, co nejvíce budoucí chovatele ovlivnilo, aby si zvíře pořídili.

Graf č. 5: znázorňuje otázku 11. Chov zvířat jako domácího mazlíčka byl nejčastějším účelem dotazovaných osob; tuto možnost zaškrtno celých 73 % respondentů. Naopak nikdo nezaškrtno možnost „mám je jako reklamu“ a „chci se zviditelnit“. Celých 87 % pak uvedlo, že se svými zvířaty neobchodují na burzách, a zbylých 13 % zaškrtno, že ano (otázka 12).

Graf č. 5: Znázorňuje, pro jaký účel jsou zvířata chována.

V posledních pěti otázkách jsem se zaměřila na informace osobního charakteru, které jsou shrnuty v **tabulce č. 1**.

Tabulka č. 1 znázorňující osobní informace dotazovaných osob.

Otázka	nejvíce odpovědí	%	nejméně odpovědí	%
věk	18–26	59	51 a více	6
vzdělání nejvyšší dosažené	střední s maturitou	53	základní	7
čistý měsíční příjem	do 15 tis.	63	více než 30 tis.	5
děti	ne	72	ano	28
bydlíte	ve městě	65	na venkově	35

6 Diskuze

Chov exotických zvířat jako domácích mazlíčků je u nás poměrně oblíben. Po sociálních sítích jsou rozšířeny skupiny chovatelů s různými netradičními zvířaty. Přibývá chovatelů krokodýlů, papoušků, plazů, šelem atd., kteří do těchto skupin přispívají různými příspěvky a fotografiemi svých zvířat, radí se a podporují v chovatelství. Dotazník jsem zoslala i do takových skupin, kde bylo očividné, že se s chovem nebezpečných zvířat nikdo netají. Bohužel odpovědi v dotazníku nebyly podle mého očekávání a jen nepatrné množství lidí uvádělo, že vlastní zvířata se zvláštními podmínkami na chov nebo CITES zvířata, jako jsou krokodýli, opičky, velké šelmy atd. Důvodem proč respondenti neuvedli, že vlastní takové zvíře, může být obava z toho, že k nim přijdou kontroly, jak uvedl jeden nejmenovaný chovatel, i přes to, že byl dotazník zcela anonymní.

Podle Bushe et al. (2014) jsou domácí mazlíčci v podobě exotických zvířat chováni v domácnostech z osobního zájmu chovatelů především proto, aby jim zvířata dělala společnost a bavila je.

Dnes už se více objevují ti, kdo šelmy chtějí, protože je milují a touží jejich život pozorovat zblízka (Šmerglová, 2012).

Podle výzkumu z internetového serveru Annonce (2013), zůstávají nejčastěji chovanými domácími zvířaty psi, kde tvoří 58 % všech inzerovaných zvířat, daleko za nimi jsou kočky s 21 %, papoušci či další ptáci 3,5 % a králíci 2,2 %, kteří předstihli dříve populárnější rybičky s necelými 2 %. Velký pokles popularity v posledních letech zaznamenala morčata (1 %), a zejména křečci.

Češi stále častěji chovají doma exotická zvířata. Poměrně častá jsou čínská prasátka, činčily, osmáci degu anebo pískomilové či lasičky. Výjimkou nejsou ani ježci, chameleóni anebo opice (Annonce, 2013).

V ČR je tradice chovu exotických zvířat poměrně dlouhá, k běžně chovaným druhům patří např. hadi, ještěři, želvy a drobní savci nebo papoušci. Obecně exotických domácích mazlíčků přibývá. Exotických zvířat je v domácích podmínkách hodně, pouze se o nich příliš neví. Nahlášená zvířata tvoří podle odhadu MVDr. Martina Soboty ani ne polovinu z celkového počtu. Konkrétní odhad je proto velmi obtížný, převážná většina z nich jsou drobní hlodavci, plazi nebo papoušci (Dohnal, 2010).

Nejvíce oblíbenými se stávají podle odborníků ještěři. Taková zvířata ale vyžadují zvláštní péči a podmínky, jejich chov je náročný a mnohdy i finančně nákladný (Ličková, 2012).

Výsledky z mého dotazníku ukazují, že nejčastěji si exotické zvíře pořizují mladí lidé ve věku 18–26 let, kteří bydlí ve městech. Nejčastěji pořizovaným zvířetem byli plazi, což může být dáno širším pojmem, který zahrnuje želvy, hady i ještěry. Zde výsledky z mého dotazníku korespondují s autory výše uvedenými. Nejčastěji zmiňovaným zvířetem byl právě ještěr, konkrétně agama vousatá, který není nebezpečný a neřadí se tak mezi zvířata se zvláštními podmínkami na chov. Z výsledků se dá soudit, že většina laických chovatelů nemůže svým zvířatům obětovat příliš času, ale přesto si do bytu chtějí pořídit kousek exotiky, a tak se rozhodnou právě pro oblíbenou agamu nebo v dalších případech pro andulky, korely, chameleóny, nejedovaté hady atd. Dotazník vyplňovaly převážně ženy, které ještě nemají vlastní rodinu, zvířata chovají pouze jako domácího mazlíčka a dál s nimi např. na burzách neobchodují. Většina respondentů uvedla, že exotické zvíře pořídili od chovatele.

Zdrženlivost chovatelů nebezpečných zvířat mohu přisuzovat tomu, že v ČR je chov takovýchto zvířat vázán zákonem a chovatelé jsou povinni hradit poplatky za držení těchto zvířat ve svém vlastnictví, a tak si koupí šelmy či krokodýla alespoň lépe promyslí. Poplatky za držení zvířat a další nezbytné povinnosti chovatele vedou k regulaci obchodu s nebezpečnými a ohroženými druhy zvířat.

7 Závěr

Cílem práce bylo v první části přiblížit podmínky chovu zvířat se zvláštními nároky na chov. Zároveň bylo součástí práce zjistit, proč si lidé nebezpečná zvířata pořizují. Dotazník nazvaný „Zvířata vyžadující zvláštní péči a exotická zvířata“ a situovaný do experimentální části práce byl určen právě vlastníkům takových zvířat. V ČR je několik chovatelů, kteří svoji zálibu v chovatelství cizokrajných zvířat rozšířili a zřídili si soukromý zoo koutek, kde chovají např. i velké šelmy nebo krokodýly. Z výsledků dotazníku je patrné, že je u soukromých chovatelů exotických zvířat podstatně více rozšířen trend méně náročného chovu exotických zvířat, která dokáže chovat i laik. Nejčastěji jsou podle výsledků z dotazníku chovateli mladí lidé, kteří ještě nemají vlastní rodinu a do bytu si pořídili nenáročného ještěra či andulku jako svého domácího mazlíčka.

Jinde ve světě, v zemích, kde k chovu divokých zvířat není potřeba žádné povolení, si lidé tato zvířata pořizují z různých důvodů. Např. lidé, kteří zanevřeli na lidskou společnost a rozhodli se mít doma po svém boku medvědy, vlky či klokany, nebo naopak lidé, co chtějí vyniknout a upozornit na sebe právě tím, že vlastní šelmy. Vlastníky potenciálně nebezpečných zvířat nelze řadit pouze do dvou skupin, ale jejich rozdělení závisí na mnoha dalších faktorech, např. na tom, ve které zemi žijí, jak byli vychováni, na jejich zkušenostech z mládí, finančním zabezpečení, sociálním postavení a mnoha dalších, které určují vztah k divoké přírodě a zvířatům v ní žijícím.

U mnoha lidí je chov exotických a divokých zvířat celoživotním koníčkem a vášní, které se věnují s vysokou odbornou erudicí. Nemalou část jejich zájmu tvoří nejen chov uvedených zvířat, ale i ochrana druhu jako takového. Tito lidé zajišťují osvětu (např. formou přednášek, článků v odborných periodících, případně svá zvířata i filmují) pro širokou veřejnost. Například pan František Hrach z Písku choval postupem času tři vlky a hodně o nich publikoval v odborném tisku. Jeho chov byl naprosto nekomerční záležitostí a nedá se o něm říci ani to, že by byl nějak zvlášť finančně zabezpečen. Hlavním zájmem pana Hracha byl život vlků v těsné blízkosti lidí a jejich ochrana.

8 Seznam literatury

Alderton, D. 2002. Ptáci. Columbus. Praha. 208 s. ISBN: 80-7249-140-7.

Annonce. Současní domácí mazlíčci Čechů – jorkšír, čínské prase nebo opice [online]. Praha. 7. srpna 2013 [cit. 2015-3-24]. Dostupné z <http://www.annonce.cz/o-annonci/pro-media/volny-cas/publish_ami_o-annonci_pro-media_volny-cas_tz-domaci-mazlicci.html>.

Anonym, O čem vyprávějí muzejní sbírky [online]. National Geographic. 10. leden 2014 [cit. 2014-02-04]. Dostupné z <http://www.national-geographic.cz/clanky/o-cem-vypraveji-muzejni-sbirky.html#.VN0oTvmG_a5>.

Baker, S., E., Cain, R., Kesteren, van F., Zommers, Z., A., d’Cruze, N., Macdonald, D., W. 2013. Rough trade: animal welfare in the global wildlife trade. *BioScience*. 63 (12). 928–938.

Beneš, J. Přílohy CITES [online]. Česká inspekce životního prostředí. 17. ledna 2014. [cit. 2014-12-07]. Dostupné z <<http://www.cizp.cz/CITES/Prilohy-CITES>>.

Boseret, G., Losson, B., Mainil, J., G., Thiry, E., Saegerman, C. 2013. Zoonoses in pet birds: review and perspectives. *Veterinary Research*. 44. 1–17.

Bush, E., R., Baker, S., E., Macdonald, D., W. 2013. Global Trade in Exotic Pets 2006–2012. *Conservation Biology*. 28 (3). 663–676.

Cray, C. 2011. Infectious and zoonotic disease testing in pet birds. *Veterinary Laboratory Medicine*. 31. 71–85.

Česko. Vyhláška č. 210 ze dne 11. června 2010 o provedení některých ustanovení zákona o obchodování s ohroženými druhy. In: Sbíрка zákonů České republiky. 2010. částka 70. s. 2379–2408. Dostupné také z <<http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/chronologicky-prehled/>>.

Česko. Zákon č. 100 ze dne 10. února 2004 o ochraně druhů volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin regulováním obchodu s nimi a dalších opatřeních k ochraně těchto druhů a o změně některých zákonů (zákon o obchodování s ohroženými druhy). In: Sbírka zákonů České republiky. 2004. částka 32. s. 1523–1541. Dostupné také z <<http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/chronologicky-prehled/>>.

Česko. Zákon č. 246 ze dne 15. dubna 1992 na ochranu zvířat proti týrání. In: Sbírka zákonů České republiky. 1992. částka 50. s. 1284–1289. Dostupné také z <<http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/chronologicky-prehled/>>.

Dobroruka, J., L. 1979. Zvířata z celého světa – Poloopice a opice. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 203 s. ISBN: 07-032-79.

Dohnal, M. Nezvyklí mazlíčci v Česku: pumy i obří šneci [online]. Deník.cz. 4. října 2010 [cit. 2015-3-24]. Dostupné z <http://www.denik.cz/z_domova/nezvykli-mazlicci-v-cesku-pumy-i-obri-sneci.html>.

Dousek, J., Holečková D. 2006. Doporučení ÚKOZ-Podmínky chovu savců volně žijících druhů v zajetí. 3. vydání. MZP. Dvůr Králové n. L. 70 s. ISBN: 80-7084-556-2.

Driscoll, C. A., Macdonald, D., W. Top dogs: wolf domestication and wealth [online]. Journal of Biology. 2010 [cit. 2015-01-13]. Dostupné z <<http://jbiol.com/content/9/2/10>>.

Fernandes-Ferreira, H., Mendonca, S., V., Albano, C., Ferreira, F., S., Alves, R., R., N. 2012. Hunting, use and conservation of birds in Northeast Brazil. Biodiversity and Conservation. 21. 221–244.

Fialová, R., Hess, L. 1995. Vliv zvířat na psychiku člověka. Vesmír. 11. 636–637.

Fokt, M. 2008. Zoologické zahrady ČR a okolí. Academia. Praha. 398 s. ISBN: 978-80-200-1620-1.

Hes, O., Honsa, V., Jiroušek, V., Moucha, P., Trávníček, J. Doporučení ÚKOZ- Podmínky chovu plazů v zajetí [online]. Praha. Ministerstvo zemědělství ČR. 31. prosinec 2003 [cit. 2015-01-05]. Dostupné z <<http://eagri.cz/public/web/mze/ochrana-zvirat/ustredni-komise-pro-ochranu-zvirat/doporuceni-mze-a-ukoz/>>.

Hirman, M. Přírodovědecký kroužek [online]. DDM Stodůlky. 18. srpen 2014 [cit. 2015-02-08]. Dostupné z <<http://prirodovedecky-krouzek.webnode.cz/>>.

Chvátalová, K. Praha je domovem mnoha exotických zvířat [online]. Pražský deník. 14. červen 2013 [cit. 2015-01-21]. Dostupné z <http://prazsky.denik.cz/zpravy_region/praha-je-domovem-mnoha-exoticky-ch-zvirat-20130613.html>.

Jiroušek, V., T., Rabas, P., Reháček, I., Boučková, M., Zeman, P. 2005. Zoologické zahrady ČR a jejich přínos k ochraně biologické rozmanitosti. Ministerstvo životního prostředí. Praha. 52 s. ISBN: 80-7212-362-9.

Klátíl, L. 2008. Agama vousatá. Robimaus. Rudná u Prahy. 69 s. ISBN: 978-80-87293-03-4.

Klouček, O. CITES-základní informace [online]. Ministerstvo životního prostředí. 24. října 2013. [cit. 2014-12-04]. Dostupné z <http://www.mzp.cz/cz/cites_obchod_ohrozenymi_druhy>.

Kocourek, I., Modrý, D. 1998. Obojživelníci v teráriích. Ratio. Úvaly. 95 s. ISBN: 80-902312-6-8.

Kodym, P. Chovatelský kroužek [online]. Dětský klub Kodymka. 8. prosinec 2014 [cit. 2015-02-10]. Dostupné z <<http://kodymka.cz/content/chovatelsky-krouzek-0>>.

Kořínek, M. 2000. Velká kniha pro chovatele savců. Rubico. Olomouc. 326 s. ISBN: 80-85839-520.

Krokodýlí zoo Protivín [online]. 8. říjen 2014 [cit. 2015-01-21]. Dostupné z <<http://www.krokodylizoo.cz/krokodyli-zoo>>.

Křížek, I. Horvátová, D., Gottstein, Ž., Steiner, Z., Galovic, D., Ervácinovic, Ž., Prukner-Radovčic, E. 2012. Epidemiological study of chlamydophila psittaci in pet birds in Croatia. Acta Veterinaria. 62 (2-3). 325-331.

Kučera, J. Informace pro veřejnost k provádění Úmluvy o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (CITES) a souvisejících právních předpisů EU a ČR [online]. Ministerstvo životního prostředí. 8. ledna 2013. [cit. 2014-12-16]. Dostupné z <http://www.mzp.cz/cz/informace_pro_veřejnost_cites>.

Kučera, J., Boučková, M. (eds.). 2010. Úmluva o mezinárodním obchodu ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin. Ministerstvo životního prostředí. 2. vydání. Praha. 43 s. ISBN: 978-80-7212-552-4. Dostupné také z <http://www.mzp.cz/cz/cites_publicace>.

Ličková, S. Exotická zvířata jsou na Kroměřížsku v kurzu [online]. Deník.cz. 31. července 2012 [cit. 2015-3-24]. Dostupné z <<http://www.denik.cz/zlinsky-kraj/exoticka-zvirata-jsou-v-kurzu-20120730-z1x4.html>>.

Lock, B. 2008. Venomous Snake Restraint and Handling. Journal of Exotic Pet Medicine. 17 (4). 273-284.

Ministerstvo zemědělství [online]. Právní předpisy MZe. 2015 [cit. 2015-03-03]. Dostupné z <<http://eagri.cz/public/web/mze/legislativa/pravni-predpisy-mze/tematicky-prehled/100049594.html>>.

Morris, D. 1971. Nahá opice. Mladá Fronta. Praha. 154 s.

Nadace na ochranu zvířat [online]. Proč (ne)chovat „exotické“ zvíře. 6. prosinec 2006 [cit. 2015-01-13]. Dostupné z <<http://www.ochranazvirat.cz/419/czech/clanek/proc-ne-chovat-exoticke-zvire/>>.

Nováková, M., Dibelková, I., Procházková, J. 2003. Zvířata. Olympia. Praha. 108 s. ISBN: 80-7033-785-0.

Perkins, L., E., L., Swayne, D., E. 2003. Varied pathogenicity of a Hong Kong-origin H5N1 avian influenza virus in four passerine species and budgerigars. *Veterinary Pathology*. 40. 14-24.

Pokorný, Z. Dikobraz obecný [online]. Chov zvířat. 8. leden 2014 [cit. 2015-02-09]. Dostupné z <<http://www.chovzvirat.cz/zvire/2872-dikobraz-obecny/>>.

Ringelland [online]. Ringelland Habrkovice. 2003 [cit. 2015-02-02]. Dostupné z <<http://www.ringelland.cz/>>.

Růžička, J. Dobře cvičitelní medvědci [online]. ifauna. 15. leden 2015 [cit. 2015-02-05]. Dostupné z <<http://www.ifauna.cz/drobni-savci/clanky/r/detail/7416/dobre-cvicitelni-medvidci/>>.

Skalka, P. 2010. Víte jak se o nás starat?, aneb, Zvěrolékařský rádce pro chovatele exotických zvířat. Plot. Praha. 151 s. ISBN: 978-80-7428-041-2.

Slater, L. 2014. Posedlost divočinou. *National Geographic*. 4. 88-111.

Smith, K., E., Anderson, F., Medus, C., Leano, F., Adams, J. 2005. Outbreaks of Salmonellosis at elementary schools associated with dissection of owl pellets. *Vector-Borne and Zoonotic Diseases*. 5. 133-136.

Smrček, M. 2003. Kapesní atlas exotických ptáků. 2. vydání. Ottovo nakladatelství; Cesty. Praha. 312 s. ISBN: 80-7181-801-1.

Smrček, M., Smrčková, L. 1990. Začínáme se zvířaty. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 296 s. ISBN: 80-209-0119-1.

Straková, Š., Hučín, J. Zvíře pomáhá najít vztah k lidem [online]. Rodina. 8. květen 2011 [cit. 2015-02-03]. Dostupné z <<http://www.rodina.cz/clanek697.htm>>.

Státní veterinární správa. Chov zvířat vyžadující zvláštní péči [online]. MZP. 2009-2014 [cit. 2015-01-18]. Dostupné z <<http://eagri.cz/public/web/svs/portal/pohoda-zvirat-welfare/chov-zvirat-vyzadujici-zvlastni-peci/>>.

Šmerglová, M. Chovám exotické zvíře a zvládám ho [online]. Květy. 17. leden 2012 [cit. 2015-01-16]. Dostupné z <<http://kvetky.kafe.cz/zaujalo-nas/2012/1/17/clanky/chovam-exoticke-zvire-zvladam-ho/>>.

Vandrovcová, T. Pes jako typický zástupce zvířat v sociálním světě člověka [online]. Human-animal studies. 2009 [cit. 2015-02-06]. Dostupné z <http://humanimal.cz/texty_soubory/pes-ve-svete-cloveka.html>.

Velenská, N. O chovu exotických zvířat [online]. Česká televize. 2015 [cit. 2015-01-23]. Dostupné z <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/1095970013-chcete-me/3738-o-chovu-exoticky-zvirat/>>.

Veselovský, Z. 2000. Člověk a zvíře. Academia. Praha. 246 s. ISBN: 80-200-0756-3.

Vojtková, I. Chovat můžete i šelmy, je to ale koníček jen pro zodpovědné nadšence [online]. MF DNES. 26. červenec 2011 [cit. 2015-02-03] Dostupné z <http://hobby.idnes.cz/chovat-muzete-i-selmy-je-to-ale-konicek-jen-pro-zodpovedne-nadsence-1de-/hobby-mazlicci.aspx?c=A110725_163941_hobby-mazlicci_bma>.

Warwick, C., Steedman, C., Jessop, M., Toland, E., Lindley, S. 2013. Assigning Degrees of Ease or Difficulty for Pet Animal Maintenance: The EMODE System Concept. J Agric Environ Ethics. 27. 87–101.

Wilkinson, S., L. 2014. Guide to Venomous Reptiles in Veterinary Practice. *Journal of Exotic Pet Medicine*. 23. 337–346.

Zelinka, J., Voženílek, P. 1990. Krokodýlové – přežívající současníci dinosaurů. *Ratio. Úvaly*. 153 s. ISBN: 80-902312-3-3.

Zug, G., R. Anura [online]. *Britannica*. 14. duben 2014 [cit. 2015-01-19]. Dostupné z <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/29023/Anura/275980/Skin-toxins>>

9 Samostatné přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1: Příloha č. 6 k vyhlášce č. 210/2010 Sb.

Příloha č. 2: Vyhláška č. 411/2008 Sb., o stanovení druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči

Příloha č. 3: Vzor žádosti o povolení chovu druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči

Příloha č. 4: Agama vousatá

Příloha č. 5: Ara zelenokřídlý

Příloha č. 6: Mládě kajmana trpasličího

Příloha č. 7: Venčení pumy americké

Příloha č. 8: Dotazník

Příloha č. 1: Příloha č. 6 k vyhlášce č. 210/2010 Sb.

Seznam druhů, na jejichž exempláře se nevztahuje povinnost registrace.

- a) exempláře druhů, pro něž Evropská komise stanovila všeobecné výjimky z čl. 8 odst. 1 a 3 nařízení Rady (ES) č. 338/97 a které jsou specifikovány v čl. 62 nařízení Komise (ES) č. 865/2006, a dále na
- b) následující druhy savců: *Hystrix cristata* (dikobraz obecný), *Chinchilla spp.* (činčila),
- c) následující druhy ptáků: *Colinus virginianus* (křepel virginský), *Cyanoramphus forbesi* (kakariki chathamský) (synonymum *Cyanoramphus auriceps forbesi*), *Nyctea scandiaca* (sovice sněžní), *Struthio camelus* (pštros dvouprstý), *Tragopan caboti* (satyr Cabotův),
- d) následující druhy plazů: *Acrantophis dumerili* (hroznýš Dumérilův), *Chamaeleo chamaeleon* (chameleon obecný), *Phelsuma guentheri* (felzuma Guentherova), *Python molurus molurus* (krajta tygrovitá světlá),
- e) všechny druhy obojživelníků (Amphibia),
- f) všechny druhy ryb (Pisces),
- g) všechny druhy bezobratlých (jiné systematické skupiny než Chordata),
- h) všechny druhy rostlin (Flora) a
- i) všechny neživé exempláře (vyhláška č. 210/10 Sb.)

Příloha č. 2: Vyhláška č. 411/2008 Sb., o stanovení druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči

§ 2

Druhy zvířat vyžadující zvláštní péči

(1) Z třídy plazů (Reptilia) jsou druhy zvířat vyžadující zvláštní péči

- a) všechny jedovaté druhy,
- b) z řádu krokodýli (Crocodylia) všechny druhy.

(2) Z třídy ptáků (Aves) jsou druhy zvířat vyžadující zvláštní péči

- a) z řádu kasuáří (Casuariiformes) všechny druhy, s výjimkou rodu *Dromaius*,
- b) z řádu dravci (Falconiformes) z čeledi jestřábovití (Accipitridae) z rodů *Aquila*, *Hieraetus*, *Pithecophaga*, *Spizaetus*, *Harpia* a *Haliaetus* všechny druhy,
- c) z řádu sovy (Strigiformes) z čeledi sovovití (Strigidae) z rodu *Bubo* všechny druhy,
- d) z řádu krátkokřídlí (Gruiformes) z čeledi jeřábovití (Gruidae) z rodu *Grus* všechny druhy,

e) z řádu brodiví (Ciconiiformes) z čeledi volavkovití (Ardeidae) z rodů *Ardea*, *Ardeola* a *Egretta* všechny druhy.

(3) Z třídy savců (Mammalia) jsou druhy zvířat vyžadující zvláštní péči

a) z řádu primáti (Primates) všechny druhy,

b) z řádu šelmy (Carnivora) všechny druhy včetně ploutvonožců (Pinnipedia), s výjimkou domestikovaných druhů pes (*Canis familiaris*), kočka (*Felis catus*), fretka (*Putorius furo*) a zvířat chovaných jako zvěř v zajetí podle zákona o myslivosti¹⁾,

c) z řádu chobotnatci (Proboscidea) všechny druhy,

d) z řádu lichokopytníci (Perissodactyla) všechny druhy, s výjimkou druhů označovaných nebo evidovaných podle plemenářského zákona²⁾,

e) z řádu sudokopytníci (Artiodactyla) všechny druhy, s výjimkou druhů označovaných nebo evidovaných podle plemenářského zákona²⁾, zvířat chovaných jako zvěř v zajetí podle zákona o myslivosti¹⁾ a lamy krotké (*Lama glama*) a alpaky (*Vicugna pacos*).

1) § 7 zákona č. 449/2001 Sb., o myslivosti, ve znění zákona č. 59/2003 Sb.

2) Zákon č. 154/2000 Sb., o šlechtění, plemenitbě a evidenci hospodářských zvířat a o změně některých souvisejících zákonů (plemenářský zákon), ve znění pozdějších předpisů

Vyhláška č. 205/2011 Sb., kterou se mění vyhláška č. 411/2008 Sb., o stanovení druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči Čl. I

Čl. I

Vyhláška č. 411/2008 Sb., o stanovení druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči, se mění takto:

1. V § 1 se písmeno b) zrušuje.

Dosavadní písmeno c) se označuje jako písmeno b).

2. § 3 se včetně nadpisu a poznámky pod čarou č. 3 zrušuje.

3. V příloze se slova „a způsob a místo jejich trvalého nezaměnitelného označení, týká-li se žádost zvířete, které musí být takto označeno“ zruší (Ministerstvo zemědělství, 2015).

Příloha č. 3: Vzor žádosti o povolení chovu druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči.

10 ŽÁDOST O POVOLENÍ CHOVU DRUHŮ ZVÍŘAT VYŽADUJÍCÍCH ZVLÁŠTNÍ PÉČI podle § 13 odst. 5, 6 zákona č. 246/1992 Sb., na ochranu zvířat proti týrání, ve znění pozdějších předpisů	
Žadatel - název právnické osoby nebo jméno a příjmení fyzické osoby:	
IČ (je-li žadatelem právnická osoba):	
Datum narození (je-li žadatelem fyzická osoba):	
Sídlo nebo adresa trvalého pobytu žadatele:	
Statutární orgán žadatele (je-li žadatelem právnická osoba) - jméno a příjmení jeho člena:	
Osoba zmocněná k zastupování ve správním řízení - jméno, příjmení, adresa místa trvalého pobytu:	E-mail a telefon:
Osoba, jíž bude svěřena péče o zvíře/zvířata (je-li žadatelem právnická osoba) - jméno, příjmení, datum narození, adresa místa trvalého pobytu:	
Adresa místa chovu zvířat:	
Datum odeslání žádosti:	Podpis žadatele, příp. razítko:

Nedílnou součástí žádosti jsou 4 přílohy:

- 1) druh / druhy a maximální počet chovaných jedinců,
- 2) stručný popis chovatelského zařízení (velikost, vybavení),
- 3) souhlas odpovědné osoby s prováděním kontroly chovaného jedince nebo skupiny druhů zvířat vyžadujících zvláštní péči, míst a zařízení, v němž jsou tato zvířata chována, a prostor s chovem spojených, zejména prostor pro skladování krmiv,
- 4) plná moc osoby zmocněné k zastupování ve správním řízení (není nutné, jedná-li ve správním řízení sám žadatel, který je fyzickou osobou, nebo statutární orgán právnické osoby).

11 ZÁZNAMY ORGÁNU VETERINÁRNÍ SPRÁVY		
Číslo jednací:	Datum doručení:	Převzal (podpis):

(Ministerstvo zemědělství, 2015)

Příloha č. 4: Agama vousatá

(<http://www.tobi-zver.estranky.cz/clanky/chov-plazu/chov-agama-vousata-.html>)

Příloha č. 5: Ara zelenokřídlý

(<http://zaloha.zoozlin.eu/cz/zvirata-a-expozice/zvirata.html?zvire=ara-zelenokridly>)

Příloha č. 6: Mládě kajmana trpasličího

(<http://kroukousi.webnode.cz/album/fotogalerie-krokodyli/imgp6117-jpg1/>)

Příloha č. 7: Venčení pumy americké

(http://praha.idnes.cz/po-prazske-kampe-se-prochazi-puma-coby-domaci-mazlicek-ppi-/praha-zpravy.aspx?c=A110531_1594676_praha-zpravy_sfo)

Zvířata vyžadující zvláštní péči a exotická zvířata.

Dobrý den,

jmenuji se Eva Marková. Tento anonymní dotazník zjišťuje, jaká sociální skupina lidí chová nejčastěji zvířata (obratlovce) se zvláštními podmínkami na chov, exotická zvířata a proč. Zároveň zjišťuje, jaká zvířata jsou v ČR chována nejčastěji.

1. Chováte nějaké zvíře, které patří do ohroženého druhu nebo CITES zvířata?

- ano
- ne

2. Chováte:

- primáty
- hlodavce
- ježky
- šelmy
- papoušky, jiné exotické ptáky či dravce
- obojživelníky
- plaze

3. Jaký druh nebo druhy exotických zvířat chováte?

4. Vlastníte nějaké druhy zvířat, která mohou být nebezpečná? (Tzv. druhy zvířat vyžadující zvláštní péči).

- ano
- ano, chovám pouze takové jedince
- ne
- nevím o tom

5. Kolik exotických zvířat chováte?

- 1
- 2-5
- 6-15
- více

6. Kde jste Vaše zvířata pořídili?

- na burze
- ve zverimexu
- od chovatele
- přímo z přírody
- dostali jste je darem
- jiné, zde uveďte:

7. Kolik času během dne strávíte staráním se o zvířata?

- 2 hod. a méně
- 4 hod. až půl dne
- celý den
- 24 hod.

8. Péči o zvířata zajišťuje:

- celá rodina
- starám se o ně sám/sama
- mám zaměstnance

9. Kdy jste se rozhodl/la, že si exotické zvíře pořídíte?

- již v dětství
- v dospívajícím věku
- v dospělosti

10. Co Vás NEJVÍCE inspirovalo k pořízení takového živočicha?

- studium na škole
- cestování po exotických zemích
- návštěva zoologické zahrady
- film nebo média
- setkání s lidmi, kteří takové zvíře vlastní
- láska ke zvířatům

11. Za jakým účelem zvířata chováte?

- pouze jako domácího mazlíčka
- je to moje hobby a přivýdělek zároveň
- je to moje živnost
- mám je jako reklamu
- chci se zviditelnit

12. Obchodujete se svými zvířaty na burzách?

- ano
- ne

13. Váš věk:

- 18-26
- 27-35
- 36-50
- 51 a více

14. Vaše vzdělání nejvyšší dosažené?

- základní
- střední bez maturity (vyučení)
- střední s maturitou
- vysokoškolské

15. Váš čistý měsíční příjem?

- do 15 tisíc
- do 20 tisíc
- 20-30 tisíc
- více

16. Jste:

- muž
- žena

17. Máte děti?

- ano
- ne

18. Bydlíte:

- ve městě
- na venkově

Děkuji za Váš čas strávený vyplňováním dotazníku. Získaná data budou zpracovány v moji Bakalářské práci a nebudou zneužity.